

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti lihaturg

2008. aasta I poolaastal

Tallinn
November 2008

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Vastutav täitja: Maris Viileberg

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 668 1242
Fax 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	5
Liha tootmine.....	7
Lihatööstus.....	10
Väliskaubandus.....	18
Hinnad	27
Liha ja lihatoodete siseturumaht.....	35
Euroopa Liidu ja maailma lihaturg.....	35
Kokkuvõte	44

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti lihasektori arengust 2008. aasta I poolaastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- lihatootmise ja loomade arvu muutusi;
- lihatööstuste tootmiskahtude ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja turu hinnad);
- lihatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- liha tarbimist ja selle muutusi;
- lihatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud statistikaameti põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, EL-i erinevate riikide hinnaraporteid ja Skandinaaviamaade põllumajandusuudiste portaale.

Töö maht on 45 lehekülge.

Eesti lihaturg 2008. aasta I poolaastal

Liha tootmine

2004. aastal alanud veiste arvu vähenemine jätkus ka 2008. aastal (vt tabel 1). Statistikaameti esialgsete andmetele tuginedes vähenes veiste arv I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 3,2%. Kodulindude arv on taas kasvamas. Hoogsalt on kasvanud just lihalindude arvukus. 2007. aasta lõpus puhkenud Newcastle tõbi kärpis märkimisväärselt munakanade karja, mida selle aasta I poolaasta lõpuks pole suudetud veel täies ulatuses taastada. 10,1% on viimase aastaga talumajapidamistes kasvanud lammaste ja kitsede arvukus. Sigade arvus suuri muutusi toimunud ei ole.

Tabel 1

Loomade arv Eestis seisuga 30. juuni (tuh pead)

	2006	2007	2008	2008/2007	
				+/- tuh tk	+/- %
Veised	257,6	252,2	244,2	-8,0	-3,2
sh lehmad	112,5	108,1	103,2	-4,9	-4,5
nuumveised	145,1	144,1	141,0	-3,1	-2,2
Sead	344,9	371,5	370,8	-0,7	-0,2
Lambad ja kitsed	77,3	90,8	100,0	+9,2	10,1
sh lambad	72,6	86,0
kitsed	4,7	4,8
Linnud	1819,6	1711,7	1715,9	+4,2	0,2
sh munakanad	735,1	716,7	446,8	-269,7	-37,7
lihalinnud	1084,5	995,0	1269,1	274,1	27,5

Allikas: SA

Tabel 2

Tapaloomade ja -lindude eluskaal Eestis 2006 - 2008.a. I poolaastal (tuh.t)

	2006 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2008 I pa/2007 I pa	
				+/- tuh t	+/- %
Veised	12,5	14,1	13,2	-0,9	-6,4
Sead	28,1	28,2	32,2	+4,0	14,2
Lambad, kitsed	0,37	0,47	0,47	0,0	0,0
Linnud	9,3	8,1	8,7	+0,6	+7,4
Kokku	50,3	50,9	54,6	+3,7	7,3

Allikas: SA

Loomade arvu vähenemisega ei kaasnenud tapaloomade ja -lindude eluskaalu vähenemist. Nii oli tapaloomade ja -lindude eluskaal selle aasta I poolaastal 54 550 tonni, mis oli 3 688 tonni ehk 7,3% enam kui mullu samal ajal (vt tabel 2). Peale 2005. aasta madalseisu on see näitaja

uesti järgnevate aastate jooksul suurenenud. Kolme aastaga on tapaloomade ja –lindude eluskaal kasvanud 4,7 tuhande tonni võrra ehk 9,4%. Kolme aasta jooksul on koguseliselt enim kasvanud sealihatootmine. Lambaliha tootmismahud on suurenenud pea kaks korda. Veiseliha tootmine, mis eelmisel aastal jõudsalt kasvas, küll sel aastal vähenes, kuid oli siiski suurem kui 2005. ja 2006. aastal. Kasvas ka linnuliha tootmine, mis küll veel 2005. aasta taset ei saavutanud.

Lähitulevikus on oodata eelkõige sealihatootmise mõningast kasvu Eestis, sest suurenenud on sigade arvukuse kõrval ka põrsaste (+7,5 tuhat pead) sündivus.

Tabel 3

Vasikate ja põrsaste sündivus Eestis 2006 – 2008.a I poolaastal (tuh pead)

	2006 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2008 I pa/2007 I pa	
				+/- tuh tk	+/- %
Vasikad	61,4	60,5	59,2	-1,3	-2,1
Põrsad	334,6	350,7	358,2	7,5	2,1

Allikas: SA

Veisekasvatus

Käesoleva aasta 30. juuni seisuga oli Eestis kokku 244,2 tuhat veist. I poolaasta lõpuks oli veiste arv vähenenud mullusega võrreldes 3,2% ehk 8,0 tuhande pea võrra. Vähenenud oli eelkõige piimalehmade arv (-4,5%) ning noorloomade arv (-2,2%). PRIA andmetele tuginedes on lihatõugu veiste arvukus viimastel aastatel kasvanud. Aasta aastalt on vähehaaval suurenenud ka noorloomade ja lihatõugu veiste osatähtsus veiste koguarvus. Nii on nende osakaal tõusnud mulluselt 57,1%-lt 57,7%-le. 2008. aasta 30. juuni seisuga oli Eestis 141,0 tuhat lihatõugu veist või noorlooma, mis oli 3,1 tuhande pea võrra vähem kui aasta tagasi.

Tapaveiste eluskaalu kogumass oli selle aasta I poolaastal 13,2 tuhat tonni. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes langes tapaveiste eluskaal 6,4% ehk 0,9 tuhande tonni võrra. Veiseliha osatähtsus kogu lihatoodangus oli 24,2%, aastaga on see kukkunud 3,5%-punkti võrra.

Tänavu I poolaastal ostsid lihatööstused kokku 18,0 tuhat veist (2007.a I pa 20,8 tuhat veist). Kokkuostetud loomade arv vähenes aastaga 2,8 tuhande võrra ehk 13,5%. Kokkuostetud veistest saadi 4,3 tuhat tonni liha, mis oli 12,6% ehk 0,6 tuhat tonni vähem kui mullu samal perioodil. Kokkuostetud veiseliha keskmine hind oli 2008. aasta I poolaastal SA andmetel 24.13 kr/kg, mis oli 4,5% ehk 1.03 kr/kg kõrgem eelmise aasta sama perioodi hinnast. Veiseliha hinda tõstis EL-iga ühinemise järel tekkinud ühtne majandusruum, kus kokkuostuhinnad vastavates kvaliteedigruppides tasapisi ühtlustuvad.

Seakasvatus

Kõigi ootuste kohaselt viiski mullune põrsaste sündivuse suurenemine seakasvatuse mahu suurenemisele sel aastal. 2008. aasta juuni lõpus oli Eestis 370,8 tuhat siga. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes püsis sigade arv karjas mullusel tasemel. Jätkuvale sealihatootmismahude kasvule viitab põrsaste sündivuse üsnagi suur kasv sel aastal. 2008. aasta I poolaastal sündis Eestis 358,2 tuhat põrsast, mis oli mullusega võrreldes 7,5 tuhat enam.

Tapasigade eluskaalu kogumass oli käesoleva aasta I poolaastal 32,2 tuhat tonni. Mulluse I poolaastaga võrreldes suurenes tapasigade mass eluskaalus 4,0 tuhande tonni võrra ehk 14,2%. Sealiha osatähtsus kogu lihatoodangust kasvas mulluselt 55%-lt 59%-le.

Lihatööstusettevõtted ostsid selle aasta I poolaastal kokku 212,9 tuhat siga, mida on mullusega võrreldes 39 tuhande pea võrra enam. Läbi aastate on lihatööstused kokku ostnud ligi pooled tapasigadest. Sigade kaubalisus ehk tapamajadele müüdava sealiha osakaal kogutootmises tõusis sel aastal 53%-ni. Sealiha kokkuost tapakaalus suurenes selle aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 23,4%. Kui selle aasta esimesel kuul osteti kokku 16,9 tuhat tonni sealiha, siis mullu oli see 13,7 tuhande tonni tasemel. Tapasigade lihakehade keskmine kaal püsis eelmise aasta tasemel, olles 79 kg. Sealiha keskmine kokkuostuhind, mis 2008. aasta kuul esimesel kuul oli SA andmetel 24.61 kr/kg, oli eelmise aastaga võrreldes 7,7% kõrgem (2007.a I pa 22.84 kr/kg).

Linnukasvatus

2008. aasta I poolaasta lõpuks oli Eestis 1,7 miljonit kodulindu. 2007. aasta I poolaastaga võrreldes püsis lindude hulk samal tasemel. Elusmassis arvestatuna toodeti linnuliha esimesel kuul kuul 8716 tonni, mida oli 631 tonni ehk 7,8% enam kui mullu samal ajal. Linnuliha kogutoodangu kasv viitab, et tootjad on üle saanud varasematel aastatel tootmist pärssinud hirmust linnugripi ees ning salmonelloosipuhangute järelmõjust. Eesti linnuliha tootjad on tagasi võitmas ka osa välisturust – linnuliha eksport on taas kasvamas. Siseturul on aga viimasel paaril aastal tekkinud tihe konkurents leedu toodete poolt, milles soodne hind on andnud olulise eelise importlinnulihaile. 2008.a. I poolaastal muutus olukord ka selles vallas. Leedust imporditud linnuliha hind on sel aastal mullusega võrreldes 37% kõrgem, mistõttu konkurent-sivõitlus kohaliku toodanguga on muutunud tasavägisemaks. Seda näitab ka linnuliha impordi-koguste vähenemine sel aastal.

Lambakasvatus

Eestis on piirkondi, kus looduslikud tingimused traditsiooniliste põllumajandusharudega tegelemiseks on ebasoodsad (rannikualad, saared). Nendesse piirkondadesse sobib lambakasvatus hästi. Kui 1990-ndate alguses oli Eestis veel 140 tuhat lammast, siis taasiseseisvumisjärgne põllumajanduse kohandumine turumajandusele, lambaliha ja villa tootmise madal tasuvus ning probleemid villa ja nahkade realiseerimisel vähendasid lammaste arvu. See oli 30,8 tuhande peaga madalaim 1998. aastal. Siit alates on lammaste arvukus tasapisi jälle suurenenud. Selle aasta 30. juuni seisuga loendati Eestis kokku 100 tuhat lammast ja kitse, kellest PRIA andmetel ligi 95-97% olid lambad. Aastaga suurenes lambakari ligi 13% ehk 11 tuhande looma võrra. Lambakasvatusele on kahtlemata ergutavalt mõjunud riigi poolt 1999. aastast alates makstav ute kasvatamise toetus, ühtse pindalatoetuse raames täiendava otsetoetuse ja keskonnatoetuse maksmine ning lambaliha nõudluse kasv. Kuna lambaliha on ka ainus lihaliik, millega Euroopa Liit oma turuvajadust ise 100%-liselt rahuldada ei suuda, siis on mõnevõrra lihtsam ka lammaste eksport. Eluslammaste ekspordi kasvu tõukab tagant ka asjaolu, et Eesti suuremad lihatööstused lambaid kokku ei osta. Lammaste kokkuostuga on jäänud tegelema vaid mõned väikesed tapamajad, kes ei suuda aga pakkuda piisavalt kiiret teenust ega ka kas-

vatajatele sobilikku hinda. Tapamajad ostsid selle aasta I poolaastal kokku vaid 1,4 tuhat lammast ja kitse, mida oli küll 0,2 tuhande võrra enam kui mullu. Nii ongi kasvanud eluslammaste väljavedu teistesse Euroopa Liidu piirkondadesse, sealjuures ka Lätti, kus lambaid on võimalik tööstuslikult tappa ja kust saab lammaste eest ka paremat hinda. Nüüd, mil lambakasvatus on Eestis jõudnud sellisele tasemele, et suudetaks tööstusettevõtteid juba aasta ringi loomadega varustada, on probleemiks tööstusettevõtete tapavõimalused ja –võimsused. Tarbi- ja aga peab leppima kodumaise toodangu asemel imporditud lambalihaga või turgudel müüda- vana.

Lihatööstus

Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli Eestis 2008. aasta I poolaasta lõppedes 118 lihakäitle- misettevõtet. Aastaga on lihakäitlemisettevõtete arv vähenenud 1 väikeettevõtte võrra.

ESA andmetel ostsid tänavu kuue kuuga tapamaju omavad lihakäitlemisettevõtted 4,3 tuhat tonni veiseliha ja 16,9 tuhat tonni sealiha, kogumahu 21,2 tuhat tonni. Seda oli kokku 14,0% enam kui aasta tagasi. Seejuures sealiha kokkuost suurenes 23,4% ja veiseliha kokkuost vähe- nes 12,2% võrreldes eelmise aasta sama ajaga (tabel 4). Kokkuostetud sealiha kogused suure- nesid eriti selle aasta I kvartalis (+36%), sest eelmise aasta algul veeti elussigu Venemaale suures koguses, mistõttu kokkuostukogus oli väike. Peale mulluseid aprillirahutusi oli Vene- maale sigade eksport oluliselt pärsitud ning see taastus alles käesoleva aasta II kvartalis.

Tabel 4

Liha kokkuost ettevõtetes 2004-2008.a (tuh tonni)

	2004	2005	2006	2007	2007	2008
					I poolaasta	
Tapaloomade ja -lindude eluskaal	109,2	102,3	106,5	106,8	50,9	54,6
Lihatoodang kokku, lihakaal	71,3	67,1	69,4	70,5
Liha kokkuost kokku	35,4	36,2	36,5	38,9	18,6	21,2
sh veiseliha	10,2	9,3	9,8	9,9	4,9	4,3
sealiha	25,2	26,9	26,7	29,0	13,7	16,9

Allikas: SA

Sarnaselt varasemate aastatega olid üle poolte – 53% (2007.a I pa 57%) kolme suurema tapa- maja poolt kokkuostetud **veistest** I poolaastal lehmad (D-kategooria). 34% (2007.a I pa 27%) lehmadest klassifitseeriti P2, 18% (2007.a I pa 20%) P1, 17% (2007.a I pa 17%) P3, 15% (2007.a I pa 17%) O3, 9% (2007.a I pa 8%) O4 ja 3% (2007.a I pa 7%) O2 klassi, teisi lehma- de kvaliteediklasse oli oluliselt vähem.

Teiseks suuremaks kategooriaks veiste kokkuostus olid alla 2-aastased pullid (A-kategooria), kes I poolaastal moodustasid kokkuostus 35% (2007.a I pa 32%). Kui mullu oli I poolaastal kokkuostetud noortest pullidest suurem osa (32%) P1 klassis, siis sel aastal osutus enam

(35%) kokkuostetud noortest pullidest P2 klassi kuuluvateks. Lihakusklassi P1 kuulus 30%, O2 21% ja O1 6% kokkuostetud loomadest.

Mullikate osakaal kokkuostus oli I poolaastal 7%, kahanedes mullusega võrreldes 1%-punkti võrra. Sarnaselt lehmadega klassifitseeriti ka mullikad (E-kategooria) põhiliselt P2, O3, P3, O2, O4 ja P1 klassi (vastavalt 39%, 20%, 15%, 11%, 6% ja 5%). Eelmise aastaga võrreldes märkimisväärseid muutusi kokkuostetud veiste jagunemisel lihakusklassiti ei olnud.

Tabel 5

Erinevate veise- ja vasikaliha kategooriate osakaal veiste kokkuostus
(% kolme suurema tapamaja poolt kokku ostetud veistest kuus)

	jaan 2008	veebr 2008	märts 2008	aprill 2008	mai 2008	juuni 2008	I pa 2008	I pa 2007
A – pullid alla 2 a	32	33	38	33	36	38	35	32
B – muud pullid	2	2	1	2	2	2	2	1
C – härjad	4	3	1	3	3	3	3	2
D – lehmad	54	55	53	55	53	49	53	57
E - mullikad	8	7	7	7	6	8	7	8
Veised kokku	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: EKI

Nagu mullugi, klassifitseeriti I poolaastal kolme suurema tapamaja poolt kokkuostetud **sigadest** suurem osa (48%) E-klassi, pea pool (46%) S-klassi ja 6% U-klassi (tabel 6). S-klassi osakaal oli II kvartalis suurem kui I kvartalis, E-klassi puhul vastupidi. Emiste ja kogu SEUROP-klassi nuumsigade summeeritud kokkuostust on aastatega pidevalt vähenenud emiste osakaal. Nii kahanes see ka sel aastal mulluselt 2,6%-lt 2,3%-le selle aasta I poolaastal.

Tabel 6

Erinevate kvaliteediklasside osakaal sigade kokkuostus
(% kolme suurema tapamaja poolt kokku ostetud sigadest kuus)

	jaan 2008	veebr 2008	märts 2008	aprill 2008	mai 2008	juuni 2008	I pa 2008	I pa 2007
S	42	44	45	48	48	45	46	46
E	50	49	49	46	45	50	48	47
U	8	7	6	6	6	5	6	7
R	0	0	0	0	1	0	0	0
O	0	0	0	0	0	0	0	0
P	0	0	0	0	0	0	0	0
SEUROP	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: EKI

Tabel 7

Lihatoodete tootmine lihatööstusettevõtetes 2004-2008.a (tuh tonni)

	2004	2005	2006	2007*	2007	2008
					I poolaasta	
Liha (k.a. I kat subproduktid)	49,5	45,6	48,3	48,3	18,4	21,8
veiseliha	10,3	9,7	9,7	9,8
sealiha	30,7	30,4	33,7	33,0
linnuliha**	5,9	2,7
Vorstitooted	37,5	34,2	35,1	32,7	15,2	15,2
Suitsuliहतooted	8,6	8,9	9,8	10,2	4,0	...
Lihakonservid	0,8	1,3	0,8	.	0,4	...

* Esialgne

** Alates 2003. aastast ilma kanaliहतoodeteta

. Andmete avaldamist ei võimalda andmekaitse põhimõte

Allikas: SA

Lihatööstussektori majandusnäitajad on üldiselt tänavu I poolaastal mullusest kehvemad, kuid sektor tervikuna on siiski kasumis ning müügitulu on suurenenud. Statistikaameti valimis olevate lihatööstusettevõtete **müügitulu** oli 2008. aasta esimesel poolel 1,8 miljardit krooni (tabel 8). Müügitulu kasv ulatus I poolaastal eelmise aasta I poolaastaga võrreldes 2%-ni, mis on eelmise aasta kasvukiirustega võrreldes oluliselt aeglasem (2007.a I pa müügitulu kasv 16%). Arvestades üldist majanduse jahtumist ning eelnevatel aastatel saadud suhteliselt kõrget müügitulu, tuleb pidada ka saavutatut positiivseks.

Tabel 8

Lihatööstuse majandusnäitajad

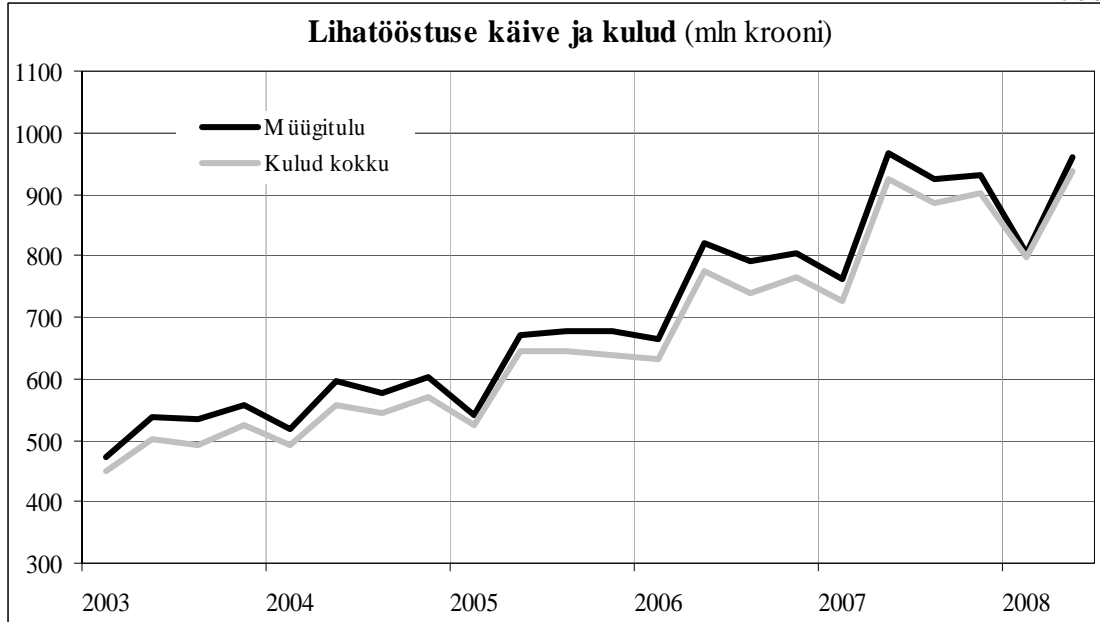
		I kv	II kv	III kv	IV kv	I kv	II kv
		2007	2007	2007	2007	2008	2008
Keskmine tööga hõivatute arv	inimest	3203	3508	3467	3368	2835	2895
Müügitulu	mln kr	761	967	925	929	805	960
Kulud kokku	mln kr	726	923	887	901	796	937
...töjõukulud	mln kr	108	128	125	136	119	128
Kogukasum (-kahjum)	mln kr	35	44	38	29	9	23
Lisandväärtus	mln kr	143	173	163	165	128	152
Investeeringud põhivarasse	mln kr	13	97	23	55	79	57
Müügitulu kasv*	%	14,6	17,7	16,8	15,6	5,8	-0,7
Kulude kasv*	%	14,9	19,2	19,8	17,9	9,7	1,5
Lisandväärtuse kasv*	%	23,4	23,6	12,2	9,0	-10,4	-12,1
Töjõukulude osakaal kogukuludes	%	14,8	13,9	14,1	15,1	15,0	13,7
Töjõukulude kasv*	%	29,7	39,0	33,2	22,3	10,6	0,0
Palgakasv*	%	13,4	17,8	13,6	14,3	25,0	21,2

* aastakasvud on arvatud eelmise aasta sama kvartali suhtes

Allikas: SA, EKI arvutused

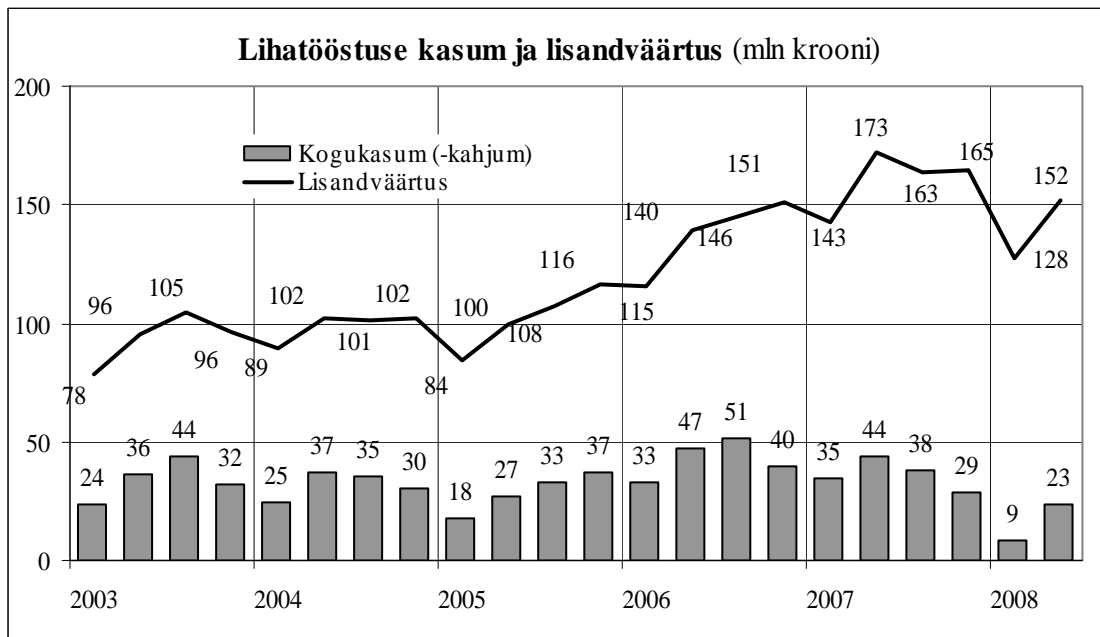
Kulude kasv oli I poolaastal müügitulu kasvuga võrreldes 3%-punkti suurem (tabel 8, joonis 1, 2). Kulude kasvu on peamiselt mõjutanud kiire tööjõukulude ja toorainekulude kasv. Tööjõukulud kasvasid eelmise aasta teisel poolel ligi 11% ning 2008. aasta I poolaastal mulluse I poolaastaga võrreldes 5%. Palgakasv ulatus lihatööstuses viimase nelja kvartali keskmisena 19%-ni. Selle aasta I poolaastal oli palgakasv mulluse I poolaastaga võrreldes 23%, samas vähenes sel ajavahemikul ka tööga hõivatute arv 15%.

Joonis 1

Allikas: SA

Joonis 2

Allikas: SA

Töäjõukulude osakaal lihatööstuse kogukuludes on varasematel aastatel kõikunud 12% ja 13% vahemikus. 2007. aasta alguses kasvas töäjõukulude osakaal kogukuludes 14-15%-ni. Sellel tasemel on töäjõukulude osakaal senini ka püsima jäänud. Sellest järeldub, et üldine tööturu pingestumine on suurt mõju avaldanud ka lihatööstustele.

Töötajate arv lihatööstuses vähenes 2008. aastal ligi 15% (joonis 3).

Joonis 3

Allikas: SA

Joonis 4

Allikas: SA

Suurenenud kuludest tulenevalt vähenes lihatööstuste **kogukasum**, mis 2008. I poolaastal oli 31,9 miljonit krooni, kahanedes 2007. aastaga võrreldes 60%. Lisandväärtus vähenes 2008.

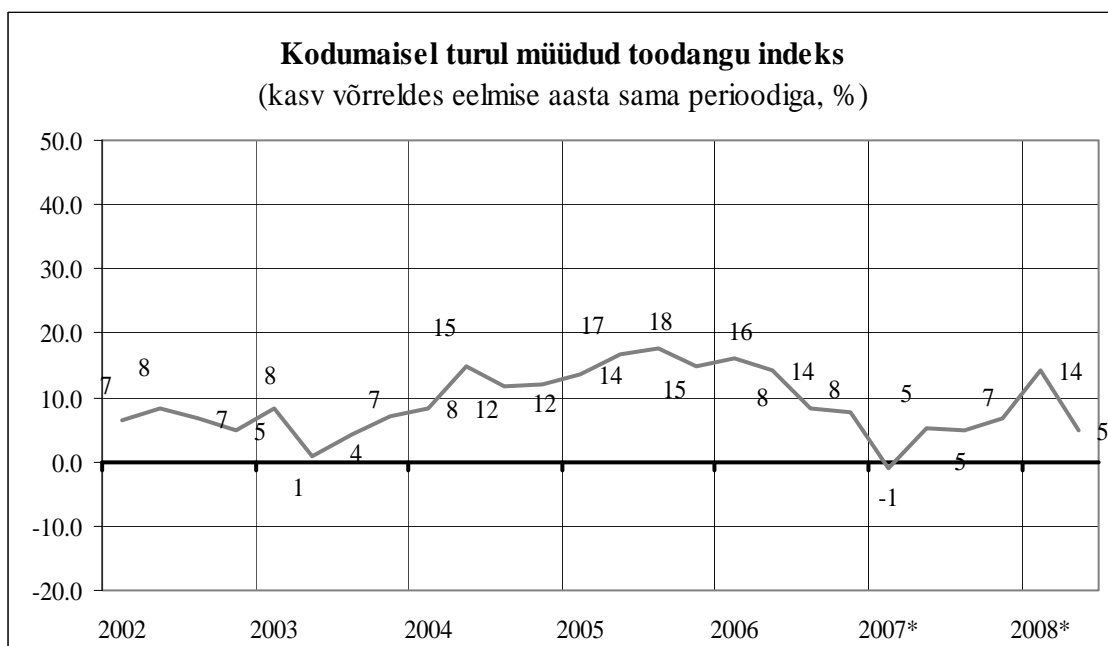
aasta I poolaastal 11%-ni. Lihatööstusele oli eriti problemaatiline selle aasta I kvartal, mil kulude kiire kasv (2007.a. I kv võrreldes 9,7%) võimaldas teenida kasumit, mis oli vaid neljandik 2007. aasta I kvartali kasumist.

Lihatööstustoodangu **mahuindeks** ja **müügiindeks** kajastavad lihatööstustoodangu tootmise mahu ja maksumuse muutust püsihindades (baasaasta on 2000). Kui 2005. aastal kasvasid mõlemad indeksid varasemast kiiremini, siis 2006. aastal mõlema indeksi kasv aeglustus. 2008. aasta I poolaastal kasvas toodangu maht püsihindades keskmisena 3,3% ning müük 12,6%.

Joonis 5

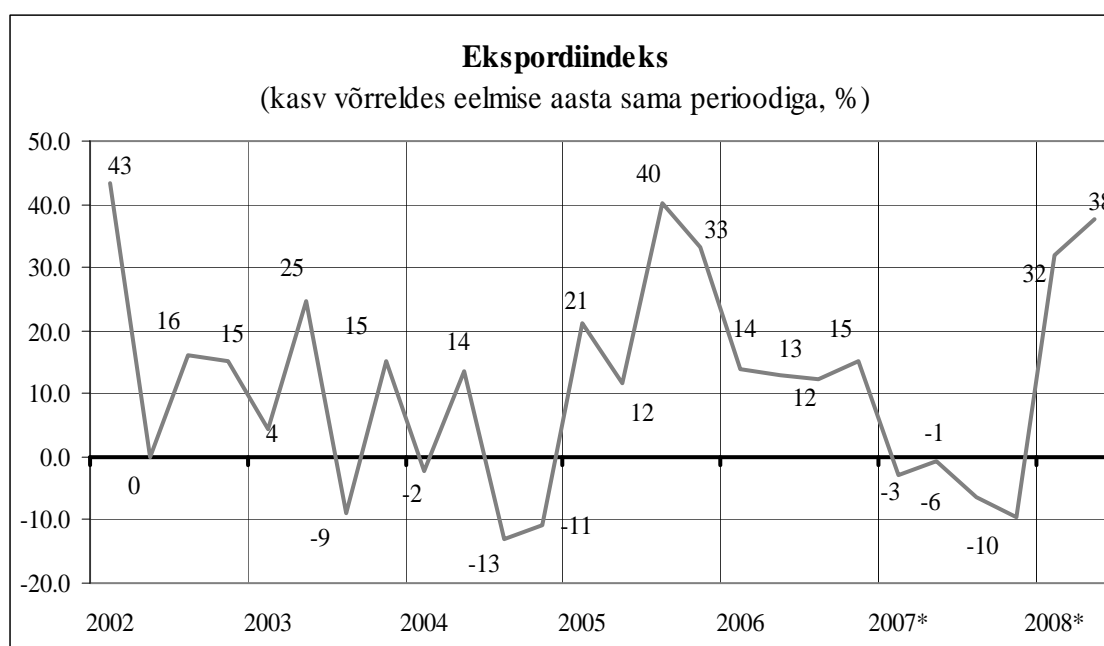
Joonis 6

Lihatööstuse toodangu müük ekspordiks kasvas kiiremini kui müük koduturule. Lihatööstustoodangu müügiindeks koduturule suurenes 2008. aasta I poolel keskmiselt ligi 9,5%, **eksportiindeks** aga kasvas 34,7%. Võrrelduna 2007. aasta I poolaastaga, mil müügiindeks koduturule kasvas 2% ning ekspordiindeks hoopis vähenes 1,7%, oli mõlema indeksi kasvukiirus 2008. aastal I poolel oluliselt kõrgem. Kui ekspordiindeks kasvas olulisel määral läbivalt terve I poolaasta, siis koduturule müük kasvas hoogsalt I kvartalis, II kvartalis kasv aeglustus (joonis 6).

Lihatööstuse varasematest aastatest halvemaid majandustulemusi on põhjustanud ka see, et 2008. aasta I poolaastal kallines kasutatav tooraine oluliselt. 2008. aasta I poolaastal kallines sealiha kokkuostuhind eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 7,7% ning veiseliha keskmine kokkuostuhind 4,5%.

Joonis 7

Tabel 9

Lihatööstuse tootlikkuse näitajad

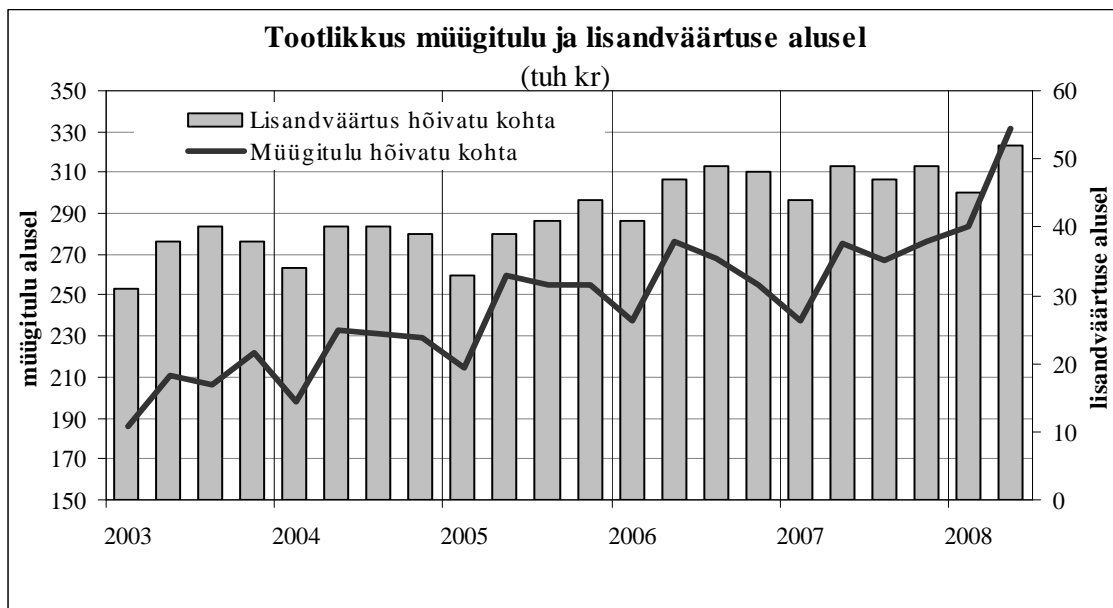
	I kv 2007	II kv 2007	III kv 2007	IV kv 2007	I kv 2008	II kv 2008
Tootlikkus töötaja kohta müügitulu alusel, tuh kr	238	276	267	276	284	332
kasv %	0,1	-0,3	-0,4	8,0	19,5	20,3
Tootlikkus töötaja kohta lisandväärtuse alusel, tuh kr	44	49	47	49	45	52
kasv %	7,3	4,3	-4,1	2,1	2,3	6,1
Kogutootlikkus lisandväärtuse alusel, kr	0,20	0,19	0,18	0,18	0,16	0,16
kasv %	11,1	5,6	-10,0	-10,0	-20,0	-15,8
Töökulude tootlikkus lisandväärtuse alusel, kr	1,32	1,34	1,30	1,21	1,07	1,18
kasv %	-5,0	-11,3	-16,1	-11,0	-18,9	-11,9
Kogurentaablus (kasum/müügitulu), %	5,0	5,0	4,0	3,0	1,0	2,0

Allikas: SA

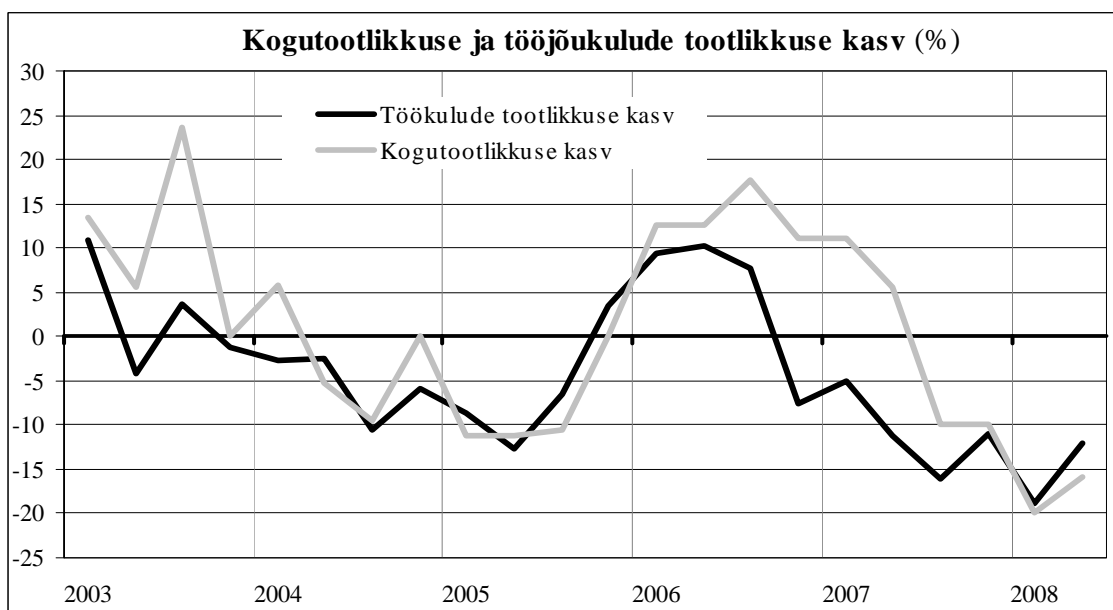
Lihatööstuse **tootlikkuse kasv** on kiirenenud - tootlikkus, mõõdetuna müügituluna töötaja kohta, ulatus 2008. aasta esimesel poolel 616 tuhande kroonini, mis on 19,8% enam kui 2007. aasta esimesel poolel (tabel 9, joonis 8). Tunduvalt aeglasemalt kasvas tootlikkus mõõdetuna lisandväärtusena töötaja kohta, mis ulatus 2008. aasta I poolaastal 4,2%-ni eelmise aasta sama perioodiga võrreldes. Nii kogutootlikkus kui ka töökulude tootlikkus lisandväärtuse alusel 2008. aasta I poolaastal langesid.

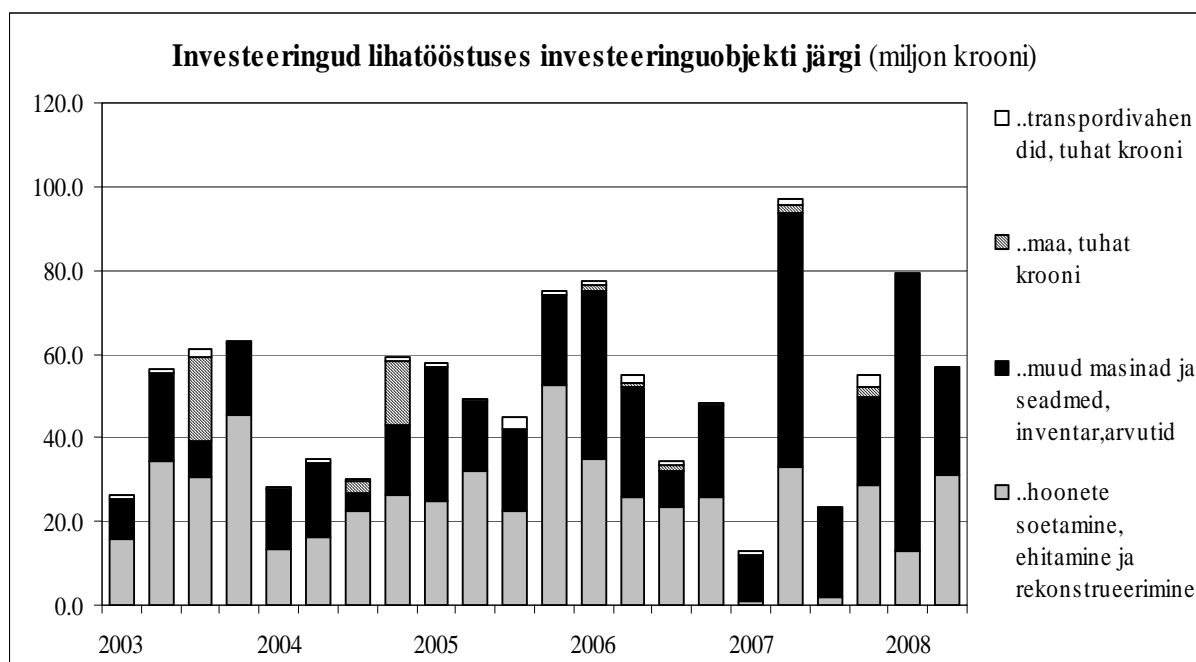
Lihatööstuse **kogurentaablus** (ehk kasumi osatähtsus netokäibes), mis eelmise aasta I poolaastal püsis veel 5% juures, hakkas II poolaastal vähenema ning kõikus selle aasta I poolaastal 1-2% vahel.

Joonis 8

Joonis 9

Allikas: SA

Investeeringud lihatööstuses on aastast aastasse kasvanud. 2008. aasta I poolaastal tehti üle poole investeeringutest masinatesse ja seadmetesse (joonis 10).

Väliskaubandus

2008. aasta I poolaastal eksporditi Eestist liha ja lihatooteid 425,1 miljoni krooni eest. Võrreldes eelmise aasta sama ajavahemikuga suurenes eksport 57,1% ehk 154,5 miljoni krooni võrra. Põllumajandussaaduste kogueksportist moodustas liha ja lihatoodete väljavedu 7,6%. Mullusega võrreldes on osakaal kasvanud 2,0%-punkti.

Selle aasta esimese 6 kuuga imporditi liha ja lihatooteid 723,3 miljoni krooni eest. Import kasvas mullusega võrreldes 77,4 miljoni krooni võrra ehk 12,0%. Põllumajandussaaduste koguimportist moodustas liha ja lihatoodete sissevedu 8,5%. Mullusega võrreldes suurenes osatähtsus 0,3%-punkti. Liha ja lihatoodete väliskaubanduse puudujääk vähenes ekspordi kiirema kasvuga impordi ees 77,1 miljoni krooni võrra. Võttes aga arvesse ka elussigade ja -veiste ekspordi oli I poolaasta ekspordikäive 72,4 miljoni krooni võrra suurem, mis vähendab väliskaubanduse defitsiiti 4,7 miljoni kroonini.

Import

Liha ja lihatooteid imporditi 2008. aasta I poolaastal Eestisse 723,3 mln krooni eest ehk 12,0% enam kui 2007. aasta samal perioodil. Import rahalises väljenduses suurenes esialgsetele andmetele tuginedes impordihinna tõusu arvel, impordi koguseline maht mullusega võrreldes vähenes.

Liha ja lihatoodete impordikäive Euroopa Liidust kasvas aastaga 12,5%. EL-i osakaal mainitud tootegruppide rahalises impordis oli 99,3%, suurenedes aastaga 0,5%-punkti. EL-i osakaal suurenes liha ja lihatoodete sisseveo mõningase vähenemise tõttu kolmandatest riikidest. Impordikäive kolmandatest riikidest oli selle aasta esimese 6 kuuga 33,8% väiksem aastatagusega võrreldes, ulatudes 5,1 mln kroonini. Ainsad tooted, mida I poolaastal kolmandatest riikidest Eestisse toodi, oli 96,9 tonni Brasiiliast ja Uruguaist pärit külmutatud veiseliha ja 1,2 tonni Norrast pärit soolatud või suitsutatud liha.

Suurema osakaaluga riigid liha ja lihatoodete impordis olid sel aastal Taani ja Soome, kellele langes vastavalt 24% ja 19% kogu selle valdkonna impordikäibest (impordikäibed vastavalt 174,5 mln kr ja 136,0 mln kr). Aasta tagasi oli liha ja lihatoodete impordikäive Taanist 140,9 mln krooni (22% liha ja lihatoodete impordikäibest) ja Soomest 123,1 mln krooni (19%). Kolmandaks oluliseks liha ja lihatoodete impordimaaks on tõusnud Leedu, kelle impordikäive ulatus aasta I pooles 109,3 mln kroonini ja osatähtsus oli 15%. Mullusega võrreldes importis Leedu Eestisse sel aastal 12,8 mln krooni eest ehk 13,3% enam liha ja lihatooteid.

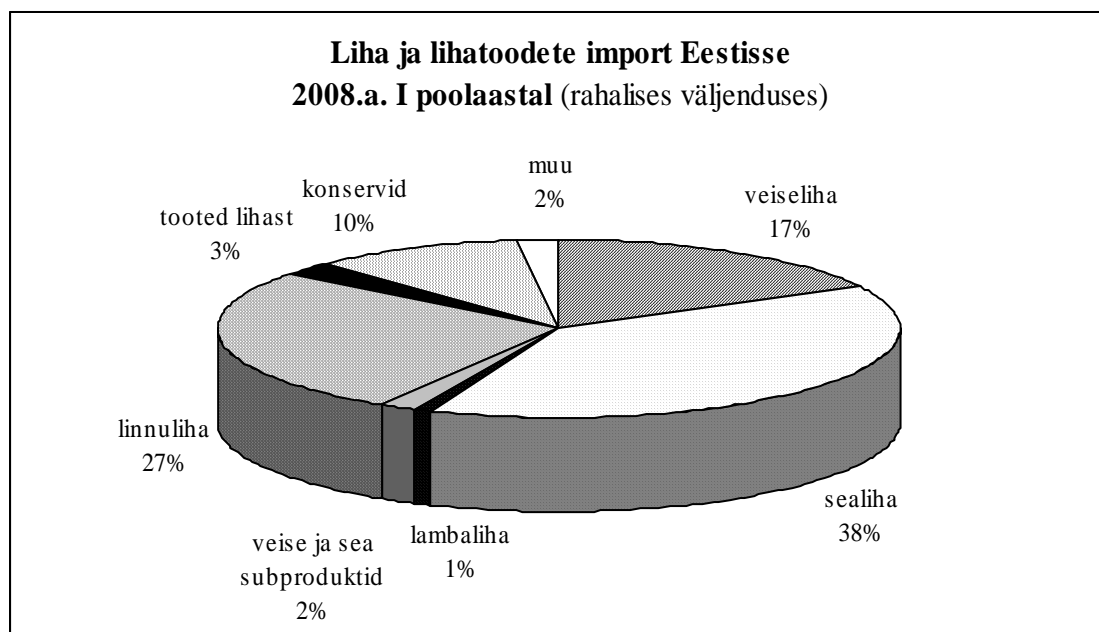
Tabel 10

Veiseliha ekspordi ja impordi struktuur ning -hinnad

	Eksport				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa
Jahutatud	132,1	620,8	45.61	44.25	237,8	954,2	50.40	40.58
Külmutatud	121,9	299,0	56.93	54.87	1382,2	1898,4	33.74	40.46

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 11

Samas muudab ülevaate koguselisest sisseveost küsitavaks Statistikaameti poolt esitatavates tähtsamate põllumajandussaaduste väliskaubanduse andmetes aastast aastasse suurenev deklareeritud, kuid konkreetselt nimetamata toodete hinnangulise sisseveo summa kasv, mis arvestatakse küll liha ja lihatoodete sisseveo rahalise käibe hulka, kuid kogused jäävad tootegrupiti kajastamata. Seetõttu ei pruugi igas tootegrupis nimetatud sisseveo kogused ja –käibed olla päriselt tegelikkusele vastavad ning sellest tingitult võivad ka järeldused väliskaubanduses toimuvast olla tahtmatult moonutatud. Selles osas ootaks Statistikaametilt väliskaubandusandmete kvaliteedi parandamist, mis tähendab ka ettevõtetelt vastavate andmete kvaliteetsemat edastust Statistikaametile.

Kuna muid andmeid ei ole, siis tuleb tugineda Statistikaameti esialgsetele andmetele, mille põhjal võib öelda, et **veiseliha** sissevedu Eestisse on viimase aastaga kasvanud. Kui mullu toodi I poolaastal Eestisse 1667,6 tonni veiseliha, siis selle aasta kuue esimese kuuga ulatus veiseliha import 2852,6 tonnini, kasvades seega 71,1% ehk 1185 tonni võrra. Aastaga on oluliselt kasvanud jahutatud veiseliha import. Kui mullu oli 14% imporditud veiselihast jahutatud, siis sel aastal oli selle osakaal 33,5%. 66,5% veiselihast toodi sel aastal Eestisse külmutatuna. 97% imporditud veiselihast tuli sel aastal EL-ist ning vaid 96,9 tonni külmutatud veiseliha oli pärit Brasiiliast ja Uruguaist.

Tabel 11

Liha ja lihatoodete import 2007-2008. aasta I poolaastal

	I poolaasta 2007			I poolaasta 2008		
	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg
Liha ja söödavad subproduktid	22987	526,6	x	22414	631,6	x
Veiseliha	1668	60,5	36.30	2853	115,5	40.50
Sealiha	10070	262,6	26.07	9352	261,0	27.90
Linnuliha ja subproduktid	9288	166,2	17.90	8622	179,5	20.82
Lambaliha	82	6,6	81.16	76	6,6	87.24
Subproduktid	916	12,8	13.95	825	11,6	14.09
Muu liha, pekk	709	9,4	13.26	643	10,2	15.81
Soolatud, suitsutatud liha ja subprod- või pulber	254	8,5	33.53	43	2,9	67.90
Hinnanguline					44,2	
Valmistooted lihast	2317	76,8	x	2142	91,7	x
Vorstitooted	368	18,7	50.79	323	17,2	53.10
Konservid ja muud tooted	1949	58,1	29.80	1819	67,4	37.04
Hinnanguline					7,1	
Hinnanguline		42,5				
Kokku	x	645,9	x	x	723,3	x

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Sel aastal on veiseliha kõige enam sisse veetud Taanist, Leedust ja Poolast (69% kogu veiseliha impordist). Märkimisväärsed kogused imporditi ka Hollandist (15% koguimpordist) ja Saksamaalt (4%). Kõige odavam veiseliha tuli Prantsusmaalt, kust sisseveetud liha oli enam kui veerandi jagu (28%) odavam kui 6 kuu keskmine veiseliha impordihind. Veiseliha impordihind on aastaga tõusnud 11,6% ehk 4.20 kr/kg võrra. Imporditud veiseliha 6 kuu keskmine hind oli 56,5% kõrgem Eesti 6 kuu kaalutud keskmisest kokkuostuhinnast.

Kogu selle aasta I poolaastal imporditud **sealiha** toodi Eestisse EL-i liikmesriikidest. Sealiha koguseline import jäi mullusest väiksemaks, vähenedes esialgsel andmetel 7,1% ehk 717,5 tonni võrra. 2008. aasta I poolaastal vähenes mullusega võrreldes nii jahutatud kui ka külmutatud sealiha sissevedu. Kogu sealiha impordist oli sel aastal külmutatud liha 68,9%, aastaga kasvas selle osakaal 4,1%-punkti.

Tabel 12

Sealiha ekspordi ja impordi struktuur ning –hind

	Ekspord				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa
Jahutatud	2004,6	3047,7	36.15	37.09	3548,3	2911,2	26.92	29.22
Külmutatud	1118,8	1427,2	35.84	37.57	6521,3	6440,9	25.61	27.31

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Suurimateks sealiha impordimaadeks olid endiselt Soome (34% kogu sealiha impordist), Taani (30%) ja Saksamaa (13%). Sealiha impordikogused Soomest suurenesid sel aastal 9,5% tõustes 2 899,3 tonnilt 2007. aasta I poolaastal 3 175,0 tonnini 2008. aasta I poolaastal. Sealiha import Taanist kahanes mullusega võrreldes järsult. Kui eelmise aasta kuue kuuga toodi Taanist 3 456,0 tonni sealiha, siis selle aasta I poolaastal kukkus import 20,0% ulatudes 2 767,6 tonnini. Sealiha sissevedu Rootsist, kust veel mõni aasta tagasi imporditi arvestatavaid koguseid, vähenes sel aastal veelgi (2004.a I pa – 1344 tonni, 2005.a I pa – 266 tonni, 2006.a I pa – 244 tonni, 2007.a I pa – 160,4 tonni, 2008.a I pa – 150,6 tonni). Sealiha import Saksamaalt sel aastal mullusega võrreldes kasvas (2006.a I pa – 816,9 tonni, 2007.a I pa – 671,4 tonni, 2008.a I pa – 1231,6 tonni). Uute liikmesriikide seast on käesoleval aastal, nagu mullugi, sealiha enim Eestisse veetud Poolast, kust import on sel aastal mullusega võrreldes vähenenud 2,2 korda, ulatudes 604,3 tonnini. Varasemate aastate suuremad impordiriigid Ungari ja Tšehhi on sealiha importijate seast praeguseks suures osas taandunud.

Sealiha keskmine impordihind on aasta jooksul tõusnud 7,0%. Seejuures oli imporditud sealiha 6 kuu keskmine hind 18,8% kõrgem Eesti 6 kuu kaalutud keskmisest kokkuostuhinnast.

Taanist imporditud sealiha hind on aasta-aastalt tõusnud. 2004. aasta I poolaastal oli impordihind 18.50 kr/kg, 2005. aasta I poolaastal kerkis hind 24.21 kr/kg-ni ning 2006. aasta I pa-l 27.71 kr/kg-ni ning 2007. aasta I pa-l oli Taanist imporditud sealiha hind keskmiselt 27.68 kr/kg. 2008. aasta I poolaastal tõusis Taanist sisseveetud sealiha hind 33.86 kr/kg-le. Ka Soomest imporditud sealiha keskmine hind mullusega võrreldes tõusis. Soomest sisseveetud

sealiha maksis 2004. aasta I poolaastal keskmiselt 16.22 kr/kg, 2005. aasta esimesel kuuel kuul 21.48 kr/kg ning 2006. aasta I poolaastal 20.48 kr/kg-ni ning 2007. aasta I poolaastal langes keskmine sisseveo hind 19.79 kr/kg-ni ning 2008. aastal tõusis 22.38 kr/kg-le. Poolast toodud sealiha keskmine impordihind oli esimesel 6 kuul 22.25 kr/kg, see on 2,6% madalam eelmise aasta sama perioodi hinnast.

Tabel 13

Liha impordi struktuur riigiti 2008. aasta I poolaastal
(% vastava saaduse impordikogusest)

Veiseliha	Sealiha	Linnuliha	Subproduktid
2002.a – 1209 tonni	2002.a – 11870 tonni	2002.a – 22546 tonni	2002.a – 3429 tonni
2003.a – 1029 tonni	2003.a – 14409 tonni	2003.a – 20895 tonni	2003.a – 3063 tonni
2004.a – 1625 tonni	2004.a – 14887 tonni	2004.a – 15922 tonni	2004.a – 3124 tonni
2005.a – 3535 tonni	2005.a – 16528 tonni	2005.a – 15125 tonni	2005.a – 3011 tonni
2006.a – 3613 tonni	2006.a – 20010 tonni	2006.a – 15360 tonni	2006.a – 2191 tonni
2007.a – 3339 tonni	2007.a – 17088 tonni	2007.a – 16963 tonni	2007.a – 1720 tonni
2007.a I pa – 1668 t	2007.a I pa – 10070 t	2007.a I pa – 9288 t	2007.a I pa – 916 t
2008.a I pa – 2853 t	2008.a I pa – 9352 t	2008.a I pa – 8622 t	2008.a I pa – 825 t
Taani 31	Soome 34	Taani 24	Soome 42
Poola 22	Taani 30	Soome 23	Poola 14
Leedu 16	Saksamaa 13	Leedu 15	Rootsi 11
Holland 15	Poola 7	Saksamaa 14	Taani 8
Läti 5	Hispaania 7	Holland 8	Holland 5
Saksamaa 4	Belgia 3	Läti 5	Suurbritannia 5
Uruguay 2	Rootsi 2	Poola 4	Iirimaa 5
Brasiilia 2		Prantsusmaa 2	Ungari 3
		Rootsi 2	

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

2008. aasta I poolaastal esialgsete andmete järgi **linnuliha** import vähenes - aastatagusega võrreldes toodi sel aastal Eestisse 7,2% vähem linnuliha. Keskmine impordihind tõusis aasta jooksul 16,3%. Kogu impordi koguseline kahanemise taga oli kanaliha impordi vähenemine, mis vähenes aastaga 8,9%. Samas imporditud kanaliha keskmine hind tõusis sel perioodil 11,4%, liikudes 16.86 kr/kg-lt 2007. aasta I poolaastal 18.78 kr/kg-le 2008. aastal 6 kuu jooksul. Eestimaalaste seas vähem nõutud kalkuni- ja hane-pardiliha impordikogused suurenesid mullusega võrreldes vastavalt 3,7% ja 2,5 korda. Kui kalkuniliha keskmine impordihind mullusega võrreldes tõusis, siis pardid-haned odavnesid.

Nagu sealihagi puhul tuli ka kogu linnuliha import EL-i liikmesmaadest. Enim imporditi linnuliha 2008. aasta I poolaastal Taanist (24% kogu linnuliha impordist), kus impordihind on aastaga tõusnud 10%, kuid toodud kogused kahanesid aastaga 2,4%. Soome oli linnuliha sisseveol teiseks oluliseks partnerriigiks (23% koguimpordist), kus impordihind on aasta jooksul

tõusnud 3,2%. Ka Soomest vähenes import mullusega võrreldes 5,2%, kahanedes 2126 tonnilt 2007. aasta I poolaastal 2015 tonnile 2008. aasta I poolaastal. 15% linnuliha imporditurust kuulus Leedule, kust toodud linnuliha kallines aastaga 35,6% ning sissevedu kahanes mulluselt 1540 tonnilt 1261 tonnile tänavu. Saksamaalt, kust aasta tagasi toodi vaid 307 tonni linnuliha, suurenes selle aasta I poolaastal import 1190 tonnile.

Tabel 14

Linnuliha ekspordi ja impordi struktuur ja –hind

	Ekspord				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa	2007 I pa	2008 I pa
Linnuliha kokku	925,2	1723,4	28.41	31.84	9287,7	8622,3	17.90	20.82
sh kana- ja kukeliha	826,9	1421,7	27.37	27.19	8315,4	7571,8	16.86	18.78
kalkuniliha	97,8	269,4	36.94	52.49	942,6	977,7	24.95	32.27
pardid ja haned	0,5	32,3	69.25	64.29	29,7	72,8	85.37	78.67

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Nii Soomest, Taanist kui ka Leedust toodi valdavalt kanaliha, vaid 3-13% nende linnuliha impordist oli kalkuni-, hane- ja pardiliha. Suuremad kalkuniliha impordimaad oli Soome, kust toodi 263,4 tonni ehk 27% kogu kalkuniliha impordist, ja Poola, kust toodi 21% imporditud kalkuniliha. 48% kogu hane-pardiliha impordist tuli Saksamaalt ning 25% Ungarist.

Tabel 15

Lihatoodete ekspordi ja impordi struktuur riigiti 2008.a I poolaastal
(% vastava saaduse impordikogusest)

Vorstitooted				Konservid			
Ekspord		Import		Ekspord		Import	
2002.a – 6201 tonni		2002.a – 905 tonni		2002.a – 1809 tonni		2002.a – 1199 tonni	
2003.a – 5220 tonni		2003.a – 661 tonni		2003.a – 2143 tonni		2003. a – 1150 tonni	
2004.a – 4021 tonni		2004.a – 513 tonni		2004.a – 2094 tonni		2004. a – 1389 tonni	
2005.a – 3789 tonni		2005.a – 645 tonni		2005.a – 2570 tonni		2005. a – 2375 tonni	
2006.a – 4965 tonni		2006.a – 545 tonni		2006.a – 2226 tonni		2006. a – 2928 tonni	
2007.a – 4133 tonni		2007.a – 691 tonni		2007.a – 4354 tonni		2007. a – 4780 tonni	
2007. a I pa – 2139 t		2007. a I pa – 368 t		2007. a I pa – 1910 t		2007. a I pa – 1949 t	
2008. a I pa – 2678 t		2008. a I pa – 323 t		2008. a I pa – 2016 t		2008. a I pa – 1819 t	
Läti	44	Rootsi	38	Läti	77	Leedu	51
Leedu	39	Leedu	26	Leedu	15	Läti	30
Venemaa	12	Läti	18	Saksamaa	5	Holland	3
Ukraina	4	Hispaania	10	Soome	1	Taani	3
		Soome	4			Soome	3
		Saksamaa	3			Ungari	3
						Saksamaa	3

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

2008. aasta I poolaastal imporditi lihast valmistatud **valmistooteid** Eestisse 7,6% vähem kui aasta tagasi. Lihast valmistooteid veeti sisse põhiliselt Lätist (18% vorstide ja 30% konserve impordist), Rootsist (38% vorstide ja 1% konserve impordist) ja Leedust (51% konserve ja 26% vorstide impordist). Samas Poolast, kust mullu imporditi 14% kogu vorstide impordist, on sel aastal vorstide import pea lakanud. Läti, kes on sel aastal kaotanud suure osa senini Eestis hõivatud vorstitoodete turust, on vähendanud aastaga oma vorstide sissevedu Eestisse 54% ning lihakonserve importi kahandanud 9%. Leedu, kes 2005. aastal murdis väga jõuliselt meie lihatoodete turule, on peale mõningast tagasitõmbumist vahepealsetel aastatel, 2008. aastal oma positsiooni taas tugevdamas. Konserve impordis, vaatamata koguste vähenemisele, on ta endiselt riikidest juhtpositsioonil. Vorstitoodete sissevedu Leedust kasvas sel aastal taas mullusega võrreldes 5 korda ning haaras 25% kogu vorsti imporditurust. Vorstitoodete ja konserve impordihind on aastaga tõusnud vastavalt 4,5% ning 24,3%. Hüppeliselt on kallinenud nii Leedust (+19%) kui ka Lätist (+26%) imporditud konservid.

Eksport

Liha ja lihatooteid eksporditi 2008. aasta I poolaastal kokku 425,1 miljoni krooni eest. 2007. aasta sama perioodiga võrreldes suurenes eksport enam kui poole võrra (+57,1%) ehk 154,5 miljoni krooni võrra. Statistikaameti esialgsete andmete järgi on sel aastal kasvanud nii valmistoote (+28,0%) kui ka liha ja inimtoiduks kõlblike subproduktide (+79,0%) ekspordikäive. Oluline on seejuures asjaolu, et kasvavate ekspordihindade kõrval suurenesid ka väljaveetava kauba kogused. Nii kasvas 2008. aastal veiseliha väljaveekogus 3,6 korda, sealihaga eksporditi pea poole rohkem kui mullu I poolaastal. Taas sai hoo sisse linnuliha eksport, mis on aastatagusega võrreldes suurenenud pea kaks korda, 12% on tõusnud 2007. aasta I poolaastaga võrreldes ka linnuliha ekspordihind. Jätkuvalt kasvasid selle aasta I poolaastal ka vorstide ja konserve ekspordikogused.

Peamisteks väljaveetavateks toodeteks olidki 2008. aasta I poolaastal sealihaga, mille osakaal kogu liha ja lihatoodete väljaveest (rahas mõõdetuna) oli 39%, vorstitooted (15%), konservid (14%) ja linnuliha (13%).

Lisaks lihale ja lihatoodetele eksporditi selle aasta 6 kuuga Venemaale 10865 nuumsiga eluskaaluga 1183,8 tonni kogusummas 25,8 miljonit krooni. Kui mullu veeti elussiga vaid Venemaale, siis sel aastal eksporditi nuumsigu ka Läti ja Leetu, kuhu läks kokku 13342 looma eluskaaluga 1492,3 tonni kogusummas 27,5 miljonit krooni. Kokkuvõtvalt eksporditi elussiga 2008. aasta I poolaastal arvuliselt ligi veerandi võrra vähem kui mullu. Sigade eluskaalu hinna 9,9%-line tõus sel aastal korvas osaliselt ekspordikoguste vähenemise. Eksport kogusummas vähenes eelmise aastaga võrreldes 16,7%.

Lisaks sigadele veeti Eestist 7428 elusveist kaaluga kuni 80 kg Saksamaale, Hollandisse ja Poola ning 702 veist (tapaloomad) Läti ja Hollandisse. Veiste väljavedu kasvas aastaga pea poole võrra, kusjuures suurenes nii kuni 80 kg koduveiste eksport, mis kasvas 2,4 tuhande looma võrra kui ka täiskasvanud veiste väljavedu, mis suurenes mulluselt I poolaasta 440 loomalt 702 loomale selle aasta esimesel kuul kuul. Veiste eluskaalu ekspordihind tõusis aastaga 21%. Eriti järsult kerkis suurte tapaveiste väljaveo keskmine hind (+58,2%).

Eesti jaoks on endiselt liha ja lihatoodete peamiseks ekspordiriikideks Läti ja Leedu. Samas on märgata ka turgude laienemist ning Lätile ja Leedule on lisandunud teised kõrgema hinnatasemega lähiturud (Taani, Soome, Saksamaa). Euroopa Liitu kokku eksporditi Eestist liha ja lihatooteid 409,4 miljoni krooni eest, mis on 61% enam kui aasta eest. Eksport Lätti ja Leetu moodustas sellest 275,3 miljoni krooni ehk 67%. Mullusega võrreldes vähenes Balti riikide osatähtsus 5%-punkti võrra. Suurenes Soome, Saksamaale ja Taani veetavate lihasaaduste osakaal üldises liha ja lihatoodete ekspordis. Sellele vaatamata oli liha ja lihatoodete kaubandusbilanss EL-i liikmesriikidega selle aasta I poolaastal negatiivne (–308,8 mln krooni), kuid defitsiit vähenes aastatagusega võrreldes 75,8 mln krooni võrra.

Tabel 16

Liha ja lihatoodete eksport 2007 – 2008.a I poolaastal

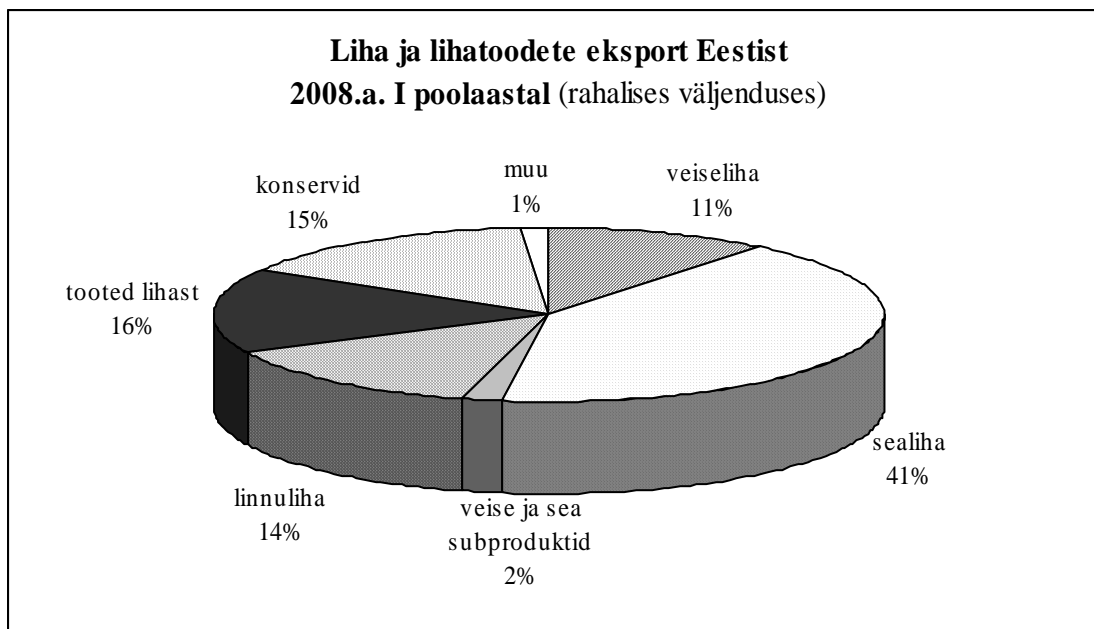
	I poolaasta 2007			I poolaasta 2008		
	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg	Kogus, t	Summa, mln kr	Hind, kr/kg
Liha ja söödavad subproduktid	5038	163,5	x	8260	292,7	x
Veiseliha	254	13,0	51.04	920	43,9	47.70
Sealiha	3123	112,6	36.04	4475	166,7	37.24
Linnuliha ja subproduktid	925	26,3	28.41	1723	54,9	31.84
Lambaliha	7	0,7	96.34	11	1,1	98.46
Subproduktid	649	5,7	8.80	948	8,0	8.49
Muu liha, pekk	73	4,9	67.42	174	4,3	24.60
Soolatud, suitsutatud liha ja subprod-d või pulber	7	0,3	40.80	9	0,4	45.78
Hinnanguline					13,4	
Valmistooted lihast	4049	103,2	x	4694	132,1	x
Vorstitooted	2139	52,5	24.53	2678	62,9	23.49
Konservid jm tooted	1910	50,7	26.55	2016	60,6	30.06
Hinnanguline					8,6	
Hinnanguline		3,9				
Kokku liha ja lihatooted	x	270,6	x	x	425,1	x
Elusveised	563	12,7	22.62	700	19,2	27.40
üia lihaks*	327	21,9	38.92	406	19,2	47.21
Elussead	3532	64,0	18.11	2676	53,3	19.91
üia lihaks*	2434	64,0	26.28	1844	64,0	28.89
Kokku	x	347,3	x	x	497,6	x

* Liha kogus on arvestuslik, kusjuures arvesse on võetud vaid eksporditud tapaloomad
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Eksport kolmandatesse riikidesse on 2008. aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes kahanenud rahalises väärtuses 7,6% (2008.a I pa – 15,7 mln kr, 2007.a I pa – 17,0 mln kr). Venemaale läks sellest kaupa mulluse 13,6 miljoni krooni asemel 9,4 miljoni krooni

eest. Eksporti kolmandatesse riikidesse halvasid poliitilised lahkkelid Venemaaga, kus meie toodang osaliselt turgu kaotas. Kuigi leitud on uusi turge Aasias ja Aafrikas, siis esialgu ei ole eksport uutesse piirkondadesse korvanud kaotusi lähemate naabrite juures. Sellele vaatamata oli liha ja lihatoodete väliskaubandusbilanss kolmandate riikidega 2008. aasta I poolaastal 10,6 miljoni krooniga positiivne, saldo oli 1,3 mln krooni võrra suurem eelmisest aastast.

Joonis 12

Tabel 17

Liha ekspordi struktuur riigiti I poolaastal 2008
(% vastava saaduse impordikogusest)

Veiseliha		Sealiha		Linnuliha		Subproduktid	
2002.a – 115 tonni		2002.a – 6845 tonni		2002.a – 3465 tonni		2002.a – 128 tonni	
2003.a – 31 tonni		2003.a – 9828 tonni		2003.a – 5070 tonni		2003.a – 95 tonni	
2004.a – 225 tonni		2004.a – 7503 tonni		2004.a – 4657 tonni		2004.a – 481 tonni	
2005.a – 596 tonni		2005.a – 7203 tonni		2005.a – 3036 tonni		2005.a – 1140 tonni	
2006.a – 381 tonni		2006.a – 7157 tonni		2006.a – 3271 tonni		2006.a – 963 tonni	
2007.a – 490 tonni		2007.a – 6109 tonni		2007.a – 1995 tonni		2007.a – 1478 tonni	
2007 I pa – 254 t		2007 I pa – 3123 t		2007 I pa – 925 t		2007 I pa – 649 t	
2008 I pa – 920 t		2008 I pa – 4475 t		2008 I pa – 1723 t		2008 I pa – 948 t	
Soome	35	Läti	46	Soome	35	Läti	29
Holland	20	Leedu	35	Läti	28	Hongkong	27
Saksamaa	19	Taani	5	Leedu	13	Cote d'Ivoire	19
Läti	15	Soome	4	Luksemburg	12	Leedu	7
Leedu	7	Kreeka	3	Hongkong	4	Soome	7
Taani	3	Poola	2	Taani	3	Vietnam	6
		Rootsi	2	Vietnam	2	Poola	5

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Hinnad

2007. aastal oli EL-i **sealihaturg** suhteliselt stabiilne, kuid kokkuostuhind püsis tootjatele ebasoodsalt madalal. Euroopa Komisjoni ettepanekul eelmise aasta viimases kvartalis alanud sealihha eraladustamisest, eksporditoetuste tõstmisest ning täiendavate toodete lisamisest toetust võimaldavate toodete nimekirja loodeti soodsat mõju kogu sektori arengule. Lepinguid sõlmiti pea 97 tuhande tonni sealihha eraladustamiseks. Kõige enam kasutasid pakutud võimalust koguliselt Taani (19 tuh t), Hispaania (20 tuh t), Prantsusmaa (8 tuh t), Saksamaa (13 tuh t) ja Itaalia (16 tuh t). Kasutusele võetud meetmete toel sigade kokkuostuhind eelmise aasta lõpus püsis küll stabiilne, kuid loodetud hinnatõusu, mis kataks kasvanud söödakulud tootjatele, ei järgnenud. Mitmedki liikmesriigid olid endiselt ka selle aasta esimestel kuudel rahulolematud sealihaturul valitseva olukorra pärast. Pingelisse olukorda tõi kergendust märts, mil lõpuks rakendatud meetmed vilja kandsid ning hinnad tõusma hakkasid. I kvartali lõpuks oli sigade kokkuostuhind EL-is tõusnud 9,2%. Lähenev suvi ning selle juurde kuuluv grillihooaeg pingestasid II kvartalis sealihaga varustatust – nõudlus sealihha järele suvekuudel kasvas kiiremini kui pakkumine.

EL-i keskmised sealihha kokkuostuhinnad kõikusid I poolaastal 21-26 kr/kg vahel, olles aasta esimesel kuul 20.64 kr/kg ning tõusid poolaasta viimasel kuul 25.68 kr/kg-ni. Selle aasta I kvartalis maksis EL-is sealihha keskmiselt 21.34 kr/kg, II kvartalis tõusis hind 23.96 kr/kg-ni. Kuue kuu EL-i keskmine sigade kokkuostuhind oli sel aastal 22.65 kr/kg (2007.a I pa 20.56 kr/kg), see oli 10,2% ehk 2.09 kr/kg võrra kõrgem aastatagusest. Mullu valitsenud raskused sealihasektoris – järsult kasvanud kulutused söödale ning probleemid tapakupsete sigade realiseerimisel sundisid vähendama mitte ainult nuumsigade vaid ka tõukarja arvukust, mis viis lõpuks sealihha tootmise vähendamiseni.

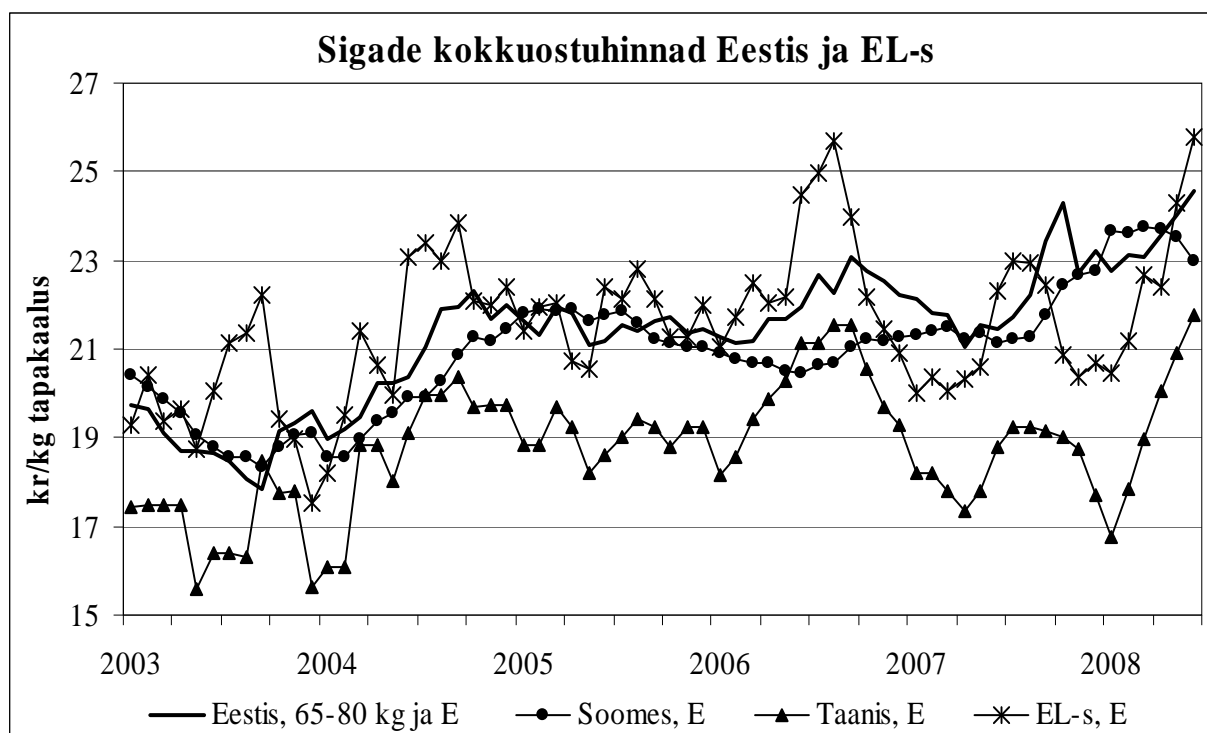
Eesti sigade kokkuostuhinda mõjutavad eelkõige Taani ja Soome, kust tuuakse sisse kõige enam sealihha. Viimastel aastatel, mil kaks Eesti suuremat lihatööstust kuuluvad suures osas Soome kapitalile, on Soomes kehtiva sealihha hinna mõju tugevam kui Taani hinnal.

Tabel 18

E-klassi sigade kokkuostuhinnad EL-is ja Eestis (kr/kg tapakaalus)

	2005	2006	2007	2008 I kv	2008 II kv	2008 I pa	2007 I pa	2008 III kv
EL keskm	21.76	22.74	21.16	21.34	23.96	22.65	20.56	26.89
Taani	19.09	20.08	18.42	17.60	20.62	19.11	18.04	22.58
Soome	21.58	20.82	21.63	23.62	23.34	23.48	21.33	23.12
Läti	22.86	24.07	23.32	23.49	26.04	24.76	22.26	28.51
Leedu	22.64	22.46	22.02	22.71	26.22	24.46	20.92	30.00
Rootsi	20.84	21.82	22.54	21.94	23.83	22.88	21.78	25.86
Eesti	21.38	21.87	22.22	22.77	23.75	23.23	21.53	24.53

Allikad: MLC, Euroopa Komisjon ja EKI

Allikad: EKI, EK

Soomes oli aasta alguses sigade kokkuostuhind kõrgem kui EL-i keskmine – 22.98 kr/kg. Võrreldes eelmise aasta algusega oli hind Soomes sel aastal 7,6% kõrgem (2007.a alguses 21.35 kr/kg). Seal püsis sigade kokkuostuhind 2004. aasta II poolaastast kuni 2007. aasta novembrini suhteliselt stabiilne, kõikudes 20-22 krooni vahel. Eelmise aasta lõpust hakkas hind tasapisi tõusma. Selle aasta jaanuari keskmine kokkuostuhind Soomes oli 23.54 kr/kg, mis oli 14,1% kõrgem kui EL-i keskmine. Soome kokkuostuhind püsis kõrgem EL-i keskmisest maikuuni. Juuni keskmine sigade kokkuostuhind Soomes oli 22.86 kr/kg, mis jäi aga vahepeal hoogsalt tõusnud EL-i keskmisest kokkuostuhinnast 11% madalamaks. I poolaasta keskmiseks kokkuostuhinnaks Soomes kujunes 23.48 kr/kg, mis oli 10,1% kõrgem mullusest ja 3,7% kõrgem 2008. aasta I poolaasta EL-i keskmisest hinnast.

Soomes püsis sigade kokkuostuhind väikesel tõusul ka terve kolmanda kvartali. Septembri lõpus oli sigade kokkuostuhind 23.83 kr/kg, jäädes 10,1% madalamaks EL-i keskmisest hinnast.

2008. aasta algas Taanis väga madala sigade kokkuostuhinnaga – 16.75 kr/kg, mis oli läbi aegade madalaim. Hind Taanis hakkas tõusma veebruari teisest poolest ning kuust-kuusse tõustes, ulatus sigade kokkuostuhind I poolaasta lõpuks seal 21.78 kr/kg-ni. Vaatamata soliidsele 30%-lisele tõusule oli kokkuostuhind Taanis siiski poolaasta viimasel nädalal 14,9% madalam EL-i keskmisest. I poolaasta keskmiseks hinnaks jäi 19.11 kr/kg, mis on 5,9% kõrgem aastatagusest. Taanis oli sigade kuue kuu keskmine kokkuostuhind 18,6% madalam kui Soomes.

Taanis jätkus sigade kokkuostuhinna tõus ka kolmandas kvartalis. Septembri lõpuks oli hind jõudnud 22.97 kr/kg-ni, olles 19,9% kõrgem aastatagusest, kuid püsis siiski 13,4% madalam EL-i keskmisest.

Prognooside kohaselt peaks sigade keskmine kokkuostuhind 2008. aastal jätkuvalt tõusma, kuna maailmaturul nõudlus suureneb.

Tabel 19

Sigade kaalutud keskmised kuu kokkuostuhinnad Eestis 2008. aastal
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus)

	jaan 2008	veebr 2008	märts 2008	aprill 2008	mai 2008	juuni 2008	juuni 08/ jaan 08 +/-, %	juuni 08/ juuni 07 +/-, %
S	23.77	24.10	24.47	24.69	24.98	26.09	9,7	16.7
E	22.50	22.83	23.04	23.18	23.55	24.61	9,4	14.4
U	20.86	21.21	21.52	21.47	22.07	22.80	9,3	11.9
R	19.63	19.80	19.51	20.55	22.13	22.29	13,6	13.5
O	20.13	21.19	20.61	19.63	16.61	15.85	-21,3	-13.4
P								
SEUROP	22.90	23.26	23.58	23.78	24.14	24.98	9,1	14.6
Emised	11.32	12.24	12.74	13.52	13.91	14.85	31,2	25.7
SEUROP+ emised	22.59	23.00	23.38	23.58	23.88	24.76	9,6	14.6

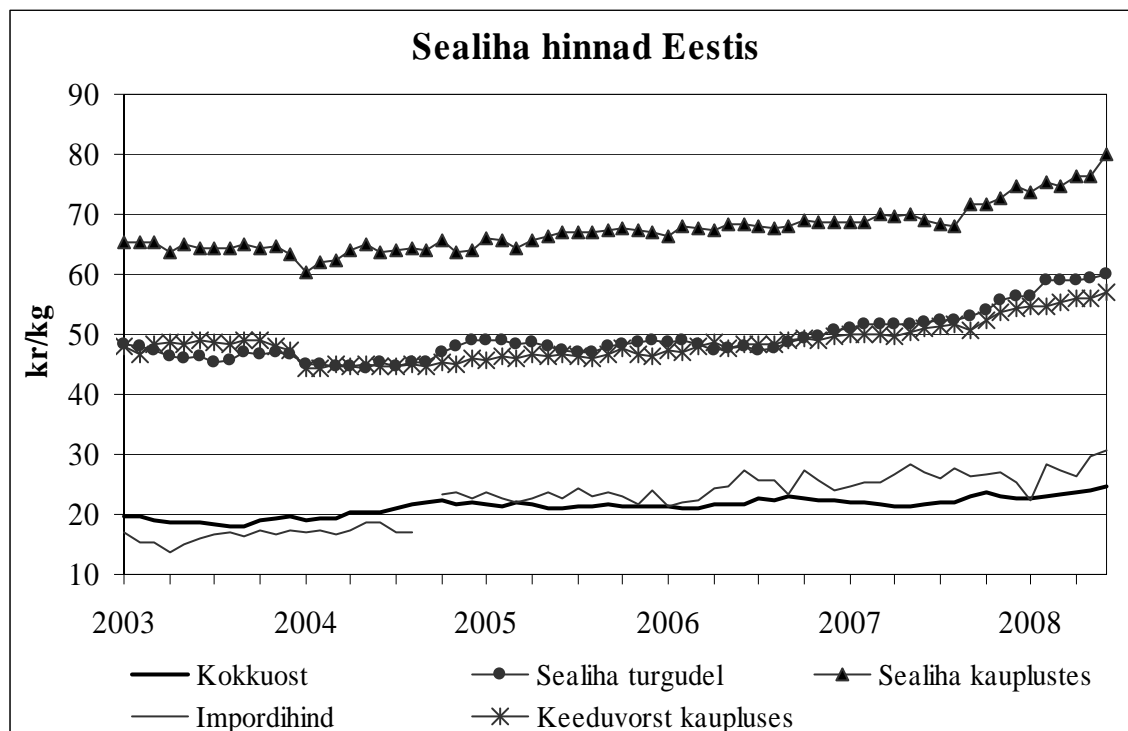
Allikas: EKI

Eesti sealihaturg kui üks osa ühtsest EL-i majandusruumist on otseselt seotud Euroopa sealihaturul toimuvate muutustega. Nii tõusis nuumsigade (SEUROP) kokkuostuhind Eestiski I poolaastal kuust-kuusse. Kui jaanuaris oli kaalutud keskmine kokkuostuhind 22.90 kr/kg, siis poolaasta lõppedes oli hind tõusnud 2.08 kr/kg võrra ehk 9,1%. Kuusjuures ainsana langes poolaastaga O-klassi sigade hind (-21,3%). Kuue kuu nuumsigade (SEUROP) keskmine kokkuostuhind oli sel aastal 23.72 kr/kg, tõustes mullusega võrreldes 8,3%. Suuremal või vähemal määral tõusid kõikide lihaklasside kokkuostuhinnad. Eesti sealihaga kokkuostuhinda aitavad I poolaastal veidi tõsta nii ekspordihindade 3%-line kui ka impordihindade 7%-line tõus. Samas elussigade ekspordi vähenemine aga ohjeldas sigade kokkuostuhinna tõusu.

Hoolimata kokkuostuhinna suhteliselt madalal tasemel püsimisest viimastel aastatel, on alates 2004. aasta jaanuarist, mil jaehind oli mitme aasta madalaimal tasemel, sealihaga jaehinna tõus jätkunud. 2008. aasta I poolaastal hoogustunud kokkuostuhinna tõus kasvatas jõudsalt ka sealihaga jaehindu. Selle aasta jaanuariks oli sealihaga keskmine jaehind kaubandusvõrgus kerkinud 73.82 kr/kg-ni. Kindel hinnatõus jätkus ka selle aasta I poolaastal ning juunis jõudis hind juba 80.52 kr/kg-ni. 2008. aasta I poolaastal oli sealihaga kauplustes 9,8% kallim eelmise aasta esimese kuue kuuga võrreldes. Kallines nii kvaliteetsem kondita (+9.66 kr/kg) kui ka kondiga liha (+3.96 kr/kg).

Kui turgudel kõikus värskel sealihajae hind 2005.-2006. aastal vahemikus 47-49 kr/kg, siis 2007. aastal jõudis hinnatõus ka sinna, mis jätkus ka 2008. aastal. Eelmise aasta I poolaastal oli keskmine sealihajae hind turgudel 51.55 kr/kg, 2008. aastal aga juba 58.75 kr/kg. Hinnatõus aastaga oli 7.20 kr/kg ehk 14%, mis on isegi suurem hinnatõusust kauplustes.

Joonis 14

Allikad: EKI, PM

Viimase aastaga on ülespoole liikunud lisaks liha jae hinnale ka lihatoodete jae hinnad. Nii on suitsukarbonaad selle aasta I poolaastal kauplustes 6,8% kallim kui mullu samal perioodil. Hakkliha hind on tõusnud aastaga 8,6% ja keeduvorstil 10,9%. Viinerid on aga sel aastal 9,6% kallimad kui mullu. Nii liha kui ka lihatoodete hinnatõus jätkus ka selle aasta II poolaastal.

Veiseliha tarbimise kasv, eeskätt Vahemere maades ning Suurbritannias, selle aasta alguses uuesti kehtima hakanud impordipiirangud Brasiilia veiseliha ning veiseliha tootmise vähenemine EL-is tõstsid taas 2008. aasta I poolaastal mullu langema hakanud veiste kokkuostuhinda EL-is. Kui mullu I poolaastal oli alla 2-aastaste pullide (A-kategooria) keskmine kokkuostuhind EL-is 48.66 kr/kg, siis selle aasta I poolaastal kujunes keskmiseks kokkuostuhinnaks 50.52 kr/kg. Eelmise aasta viimasel kuul maksti noorte pullide eest veel EL-is keskmiselt 48.96 kr/kg. 2008. aasta jaanuarist alates on hind püsinud 50 – 51 kr/kg juures. Juunikuine A-kategooria veiste keskmine kokkuostuhind sel aastal oli 50.22 kr/kg, mis oli mullusest 10,3% ehk 4.67 kr/kg võrra kõrgem. I poolaasta keskmiseid kokkuostuhindu kõrvutades on näha, et veised (A-kategooria) kallinesid pea kõigis liikmesriikides, vaid Hispaanias langes hind 10,4%, Portugalis 9,9% ning Ungaris 2,4%. Aastaga on kõige enam tõusnud veiste kokkuostuhind Leedus (+29,6%), kus hind liikus 30.34 kr/kg-lt 2007. aasta I poolaastal 39.31 kr/kg-le selle aasta I poolaastal, ja Lätis (+25,0%), kus veiste keskmine kokkuostuhind mullu I

poolaastal oli 25.75 kr/kg ning sel aastal 32.19 kr/kg. 2008. aastal imporditi Eestisse veiseliha põhiliselt Taanist, kus aastaga tõusis hind 4,6%, Leedust, kus tõus oli 29,6% ja Poolast, kus hind tõusis aastaga 7,6%. Veiseliha on EL liikmesriikidest kõige odavam Rumeenias, kus selle kokkuostuhind on jäänud EL-i keskmisega võrreldes 39% madalamaks. III kvartalis püsis A-kategooria veiste kokkuostuhind endiselt 50 – 51.50 kr/kg ümber.

Tabel 20

Liha aasta keskmised hinnad Eestis 2005-2008. aastal (kr/kg)

	2005	2006	2007	2008 I kv	2008 II kv	2008 I pa	2007 I pa	2008 III kv
SEALIHA								
kokkuostuhind	21.47	21.98	22.21	22.96	24.03	23.48	21.67	24.74
jaehind turgudel	48.18	48.58	52.71	58.04	59.47	58.75	51.55	59.87
jaehind kaupl-tes	66.53	67.95	70.25	74.62	77.67	76.14	69.33	79.78
ekspordihind	31.51	32.80	36.18	34.98	38.85	37.24	36.04	...
impordihind	23.06	24.54	26.17	26.14	29.14	27.90	26.07	...
VEISELIHA								
kokkuostuhind	25.10	24.99	23.99	25.32	26.43	25.88	24.11	27.79
jaehind turgudel	51.11	56.36	61.53	67.30	71.22	69.26	60.32	72.16
jaehind kaupl-tes	65.60	68.99	73.47	82.88	88.83	85.86	71.59	89.82
ekspordihind	41.62	55.89	48.84	42.67	49.32	47.70	51.04	...
impordihind	33.87	31.01	36.16	39.82	41.05	40.50	36.30	...
LAMBALIHA								
kokkuostuhind	35.58	35.39	33.71	35.12	33.90	34.52	32.64	35.91
jaehind turgudel	72.10	81.21	87.17	99.57	97.52	98.55	86.02	97.39
jaehind kaupl-tes	101.49	107.36	115.66	131.30	132.48	131.89	112.11	156.66
ekspordihind	105.20	65.76	112.81	89.99	103.92	98.45	96.34	...
impordihind	82.02	84.19	84.98	88.69	86.31	87.24	81.16	...
BROILER								
tootjahind	19.30	21.76	28.18	31.92	32.52	32.18	26.45	30.01
jaehind turgudel	37.44	36.63	43.67	49.46	51.90	50.68	40.93	51.50
jaehind kaupl-tes	38.16	37.51	43.24	49.47	51.32	50.39	41.42	50.57
ekspordihind	19.16	19.37	30.26	35.35	29.11	31.84	28.41	...
impordihind	17.88	15.24	18.71	21.70	20.11	20.82	17.90	...

Allikad: EKI ja PM Kaubanduspoliitika büroo

Ka lehmade (D-kategooria) keskmine kokkuostuhind tõusis selle aasta I poolaastal kuustkuusse. Kui eelmise aasta detsembris oli EL-i keskmine kokkuostuhind veel 34.11 kr/kg, siis aasta esimesel kuul kujunes keskmiseks hinnaks juba 35.30 kr/kg. Poolaasta viimasel kuul küündis lehmade keskmine kokkuostuhind EL-is juba 39.86 kr/kg-ni. Mulluse juuniga võrreldes oli sel aastal hind 16,6% ehk 5.68 kr/kg kõrgem. Poolaasta keskmiseks hinnaks kujunes

EL-is 37.59 kr/kg, mis oli 9,1% ehk 3.15 kr/kg kõrgem mullusest. Ka lehmade I poolaasta keskmine kokkuostuhind tõusis enamikes liikmesriikides, vaid Küprosel jäi see mullusele tasemele. Ka selle veiste kategooria puhul on hind EL riikidest kõige enam tõusnud Lätis (+34,9%) ja Leedus (25,6%), kus küll jõulisele tõusule vaatamata jäi lehmade kokkuostuhind EL-i keskmisest madalamaks. Suurel määral tõusis kokkuostuhind ka Suurbritannias (+17,4%) ja Iirimaal (+17,3%), kus erinevalt Lätist ja Leedust kerkis hind EL-i keskmisele tasemele (Suurbritannias) ja sellest 10,1% kõrgemalegi (Iirimaal).

Veiseliha Eestisse importivates riikides Taanis, Leedus ja Poolas tõusis D-kategooria veiste keskmine kokkuostuhind aastaga vastavalt 6,2%, 25,6% ja 11,0%, jäädes EL-i keskmisest hinnast vastavalt 11,3%, 23,7% ja 12,9% madalamaks. Kõige odavam D-kategooria veiseliha terves EL-is oli Eestis.

III kvartalis püsis lehmade keskmine kokkuostuhind juunis saavutatud tasemel, kõikides 39 – 40 kr/kg ümber.

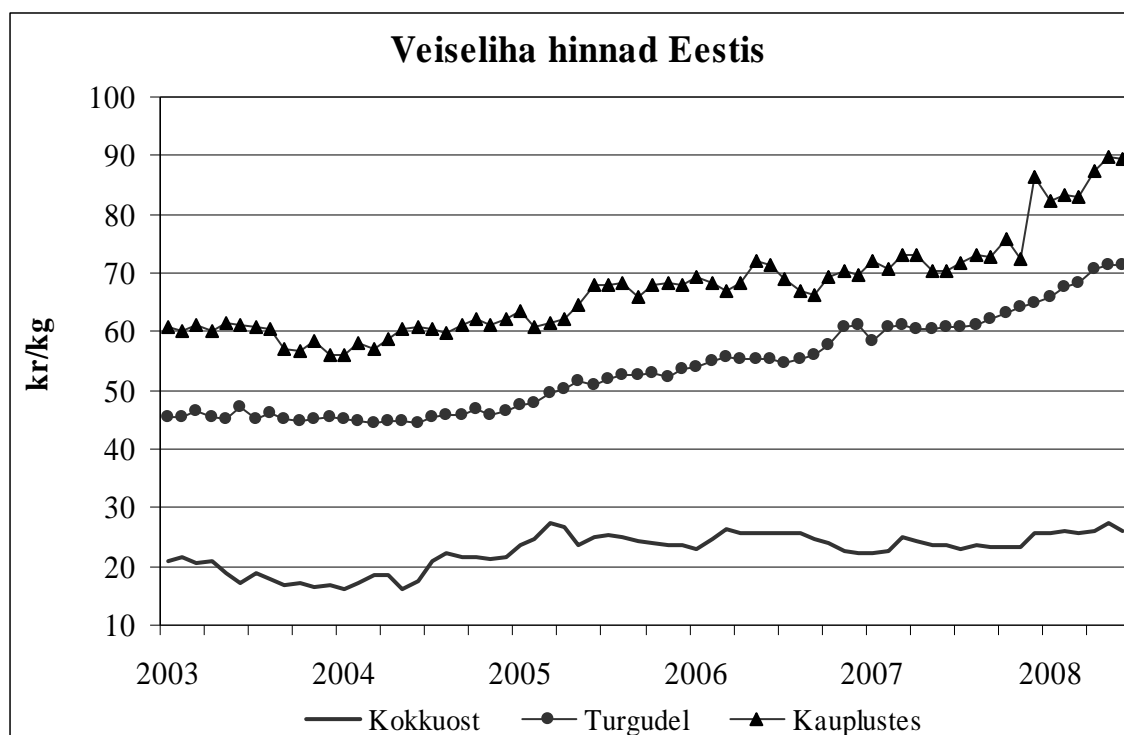
Eesti veiselihaturul iseloomustab käesolevat aastat mullusega võrreldes mõnevõrra rahulik, kuid järjekindlalt ülespoole liikuv hind. Kui jaanuaris oli veiste kaalutud keskmine kokkuostuhind 24.33 kr/kg (EKI andmetel), siis juunis tõusis see 26.90 kr/kg-ni. Selle aasta I poolaastal oli veiste kaalutud keskmine kokkuostuhind Eestis 25.88 kr/kg (2007.a I pa 24.11 kr/kg). SEUROP liha klassifitseerimissüsteemi alusel tõusis käesoleva aasta I poolaastal mullusega võrreldes kõige enam pullide (B-klass) kokkuostuhind, see liikus 22.66 kr/kg-lt 2007. aasta I poolaastal 26.58 kr/kg-le selle aasta I poolaastal ehk kasv oli 12,2%. Samas on nende osakaal kokkuostetud veiste seas vaid 1,9%. Kõige vähem tõusis alla 2-aastaste pullide (A-klass) kokkuostuhind. Kui mullu oli selle kategooria I poolaasta keskmine kaalutud kokkuostuhind 29.09 kr/kg, siis selle aasta I poolaasta keskmiseks hinnaks kujunes 30.44 kr/kg. See-ga hind tõusis aastaga 4,6%. Noorte pullide osatähtsus kokkuostetud veiste seas oli 34,7%, mistõttu ei saa alahinnata ka selle kategooria väiksema hinnatõusu mõju veiste üldisele kokkuostuhinnale. Lehmade kokkuostuhind, kes olid suurima osakaaluga kokkuostetud koguses, tõusis samal perioodil 7,6%. Veiste kallinemine jätkus Eestis ka III kvartalis.

Tabel 21

Veiste kuu keskmised kaalutud kokkuostuhinnad Eestis 2008.a
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus)

	jaan	veebr	märts	apr	mai	juuni	juuni 08/ jaan 08 +/-, %	juuni 08/ juuni 07 +/-, %
A – pullid alla 2 a	29.13	30.66	30.96	29.89	31.15	30.38	4,3	2,9
B – muud pullid	23.40	24.83	25.18	26.23	26.97	25.64	9,6	11,5
C – härjad	32.14	32.60	33.41	30.27	33.25	32.85	2,2	2,3
D – lehmad	20.36	21.80	22.33	22.51	22.85	23.30	14,4	14,3
E – mullikad	28.17	28.22	29.15	28.69	30.11	30.76	9,2	10,8
EUROP	24.33	25.54	26.19	25.68	26.63	26.90	10,6	12,6

Allikas: EKI

Allikas: EKI

Veiseliha kvaliteedi paranemine, liha tootmise vähenemine ning punase liha populaarsuse kasv tarbijaskonna seas on tõstnud ka veiseliha jaehinda kauplustes. Jaehinna tõus on olnud kiirem kui kokkuostuhinna muutumine ning see on tõusnud kauplustes alates jaanuarist kuust kuusse. Kui jaanuaris maksis kilogramm veiseliha keskmiselt 82.32 kr/kg, siis juuniks tõusis hind 89.51 kr/kg-le. Aastatagusega võrreldes oli veiseliha kauplustes juunis 27,5% kallim. Seejuures kallines nii kondiga veiseliha (+25,1% ehk +13,02 kr/kg) kui ka kondita liha (+29,0% ehk +25.64 kr/kg).

Turgudel on veiseliha poole aasta jooksul kallinenud 5.49 kr/kg võrra ehk 8,3%, aastaga 10.71 kr/kg võrra ehk 17,3%. Turgudelgi on ennaktempos tõusnud kondita veiseliha hind, mis aastaga on tõusnud 13.62 kr/kg võrra ehk 19,3%. Kondiga liha hind on samal ajal tõusnud 7.79 kr/kg võrra ehk 15,3%. Vaatamata juba toimunud suurele hinnatõusule jätkus liha kallinemine Eesti jaekaubandusvõrgus ka selle aasta III kvartalis.

Lambaliha tarbimine on kogu Eesti lihatarbimises väikseima osakaaluga. Kuigi lammaste arvukus on viimastel aastatel jõudsalt kasvanud, puuduvad enam kui pooltes maakondades tapamajad, kus tohiks lambaid tappa. Neiski piirkondades, kus on selleks tapamajad olemas, on võimsused äärmiselt piiratud. Nii lähebki lambakasvatajatel järjest raskemaks tapamaja leidmine, kes on valmis elusloomi kokku ostma. Suuremates lihatööstusettevõtetes puuduvad liinid lammaste töötlemiseks. Teisalt puudub neil ka elav huvi lambaliha ja lambalihatoodete tootmise vastu, sest lammaste kokkuostu pidurdab sesoonsus. See ei võimalda lihatööstusettevõtetel sõlmida lepinguid lambaliha realiseerimiseks, kuna lepingupartnerid eeldavad regulaarseid tarneid. Sesoonsusest tulenevalt on lammaste kokkuost jätkuvalt lünklik ning kokku-

ostetud kogused on marginaalsed. Eestis pole senini tekkinud ka suuremat lihatööstusettevõtet, kes pidevalt lambalihast valmistooteid toodaks. Vaatamata sellele, et nõudlus lambaliha järele tarbijate seas aasta-aastalt tasapisi kasvab, on see teiste lihaliikidega võrreldes endiselt väga väike. Nõudluse kasvu pidurdab ka lambaliha kõrge hind. Seetõttu tapeti endiselt enamik loomi majapidamistes oma tarbeks, veeti elusloomadena välja või osteti tapateenust Lätist, kus lambaliha tootmine on paremal järjel. Senist tühimikku lambalihaturul on täitnud imporditud liha, mida selle aasta I poolaastal toodi valdavalt Soomest, Belgiast, Taanist ja Hollandist. Impordihind tõusis mullusega võrreldes 7,5%. Lambaliha keskmine jaehind, mis tavatarbija jaoks oli niigi tavatult kõrge, tõusis üldise hinnatõusu toel aastaga turgudel 14,6% ja kauplustes 17,6%. Ka selle aasta III kvartalis jätkus nii lammaste kokkuostu- kui ka jaehinna tõus.

Alates 2005. aasta juunist, mil **linnuliha** keskmine tootjahind tegi suure hüppe ülespoole, sest salmonelloosi tõttu nappis Eestis kodumaist linnuliha, on hind püsinud kõrge. Nii oli 2008. aasta I poolaasta keskmine tootjahind 32.18 kr/kg, aasta tagasi oli see 26.45 kr/kg. Tootmiskulude kasv, milles olulist rolli mängis sööda hinna tõus, kasvatas aastaga linnuliha tootjahinda seega 21,7%. Käesoleva aasta III kvartalis linnuliha tootjahind Eestis selle aasta varasemate kuudega võrreldes veidi langes, koguseline toodang aga kasvas järsult.

Eesti linnuliha keskmine tootjahind (32.18 kr/kg) oli I poolaastal EL-i keskmise hinnast (27.15 kr/kg) 18,5% kõrgem. EL-i linnuliha kõrge tootjahinna taga on sööda- ja energiahinna tõus maailmaturul, aga ka tarbijaskonna nõudluse kasv linnuliha järele. Hinnatõus Eestis on toetanud eelmise aastaga võrreldes kodumaise tootmise kasvu. Kodumaine toodang on tagasi võitmas vahepealsetel aastatel kaotatud turuosa, mida peegeldab ka linnuliha impordi vähenemine selle aasta I poolaastal. Aasta-aastalt on laienenud ning tarbijate seas populaarseks saanud linnulihast valmis- ja pooltoodete sortiment, mis on samas mõnevõrra vähendanud naturaalse linnuliha turuosa.

Kodumaise broileri jaehind turgudel oli selle aasta jaanuaris keskmiselt 49.90 kr/kg, mis oli 20,2% ehk 8.40 kr/kg võrra kõrgem kui mullu jaanuaris. Veebruaris hind küll langes 5%, kuid märtsist alates on broileri jaehind turgudel taas tõusnud. Poolaasta viimasel kuul oli hind 4,2% ehk 2.10 kr/kg võrra kõrgem kui jaanuaris ning 30,7% ehk 12.20 kr/kg võrra kõrgem kui mullu juunis. Samas importbroiler oli juunis turgudel 15,4% ehk 8.00 kr/kg võrra odavam kui kohalik toodang.

Selle aasta jaanuaris maksis kodumaise broileriliha kilo kauplustes keskmiselt 49.42 krooni ning oli 19,6% kallim kui aasta tagasi. Juuni lõpuks oli hind kerkinud 50.98 kr/kg-ni, olles 3,2% kõrgem jaanuarikuisest hinnast ja 19,7% kõrgem eelmise aasta juunikuise tasemest. Tähelepanu väärib, et alates märtsikuust on püsinud kodumaise broileri keskmine jaehind turgudel kõrgem kui kauplustes.

Liha ja lihatoodete siseturumaht

Eesti liha ja lihatoodete **siseturu maht** oli 2008. aasta I poolaastal arvestuste järgi 46,2 tuhat tonni. Võrreldes mullusega on siseturu maht vähenenud 1,9 tuhande tonni võrra. Vähenemine on toimunud eelkõige elanikkonna vähenemise tõttu, liha tarbimine inimese kohta jäi enam-vähem eelmise aasta tasemele. Kogu siseturu mahust on selle aasta I poolaastal **imporditud liha ja lihasaaduste osakaal** ligi 57%. Kodumaine toodang kattis aga 77% kogu siseturu vajadusest. Aastaga on siseturu **isevarustatuse** võime küll suurenenud 9%-punkti võrra, kuid liha ja lihatoodete ekspordi kasvu tõttu on kodumaise liha osakaal siseturul vähenenud 1%-punkti võrra.

Euroopa Liidu ja maailma lihaturg

Viimase kümne aasta jooksul on maailma lihaturg pidevalt suurenenud. Suurenev rahvaarv, majanduse areng ning kasvavad elanikkonna sissetulekud just arenevates riikides (Hiina) on suurendanud kõikide lihaliikide tarbimist. Liha tarbimine on kasvanud 1999. aasta 230 miljonilt tonnilt 268 miljonile tonnile 2006. aastal, kasvades keskmiselt 2,2% aastas. Nagu varasematel perioodidelgi lihasektoris, kus reeglina varud on piiratud tähtsusega, kohandus tootmine püsivalt kasvava nõudlusega. Üldjuhul mingis piirkonnas (riigis) nõudluse kasv kaeti suures osas selle piirkonna (riigi) tootmise kasvuga. Kuid viimasel kümnendil on olulist osa maailma lihaturu laienemisel mänginud ka mõningate suurte tootjate (Brasiilia) orientatsioon ekspordi suurendamisele.

Maailma **veiseliha** turg kavas aastatel 1999 – 2006 tagasihoidlikult, põhjuseks mitmed BSE-puhangud ning selle leviku hirmus tarbimise vähenemine, iseäranis EL-is perioodi algul. Viimastel aastatel on tarbimine siiski taastunud. Maailma mastaabis kasvas veiseliha tarbimine ja tootmine ligi 60 miljonilt tonnilt 1999. aastal 66 miljonile tonnile 2006. aastal, kasvades aastas keskmiselt 1,5%. Olulisematest turgudest kasvas veiseliha tarbimine märkimisväärselt Hiinas (+5,7% aastas) ja Brasiilias (+2,3% aastas). Venemaal (+0,2% aastas), Argentiinas (+0,6% aastas) ja USA-s (+0,6% aastas) oli tarbimise kasv peaaegu olematu ning EL-is veiseliha tarbimine koguni vähenes (-0,2%). Samas tuli viimastel aastatel veiseliha tarbimise kasvust 38% Hiinast ning 16% Brasiiliast, mis peegeldab ka ilmekalt nende turgude olulisust.

Märkimisväärsed on ka Hiinas (+5,8% aastas) ja Brasiilias (+5,2% aastas) saavutatud veiseliha tootmise kasvukiirused. Kui Hiinas laiendati tootmist selleks, et rahuldada kasvanud sisemaist nõudlust, siis Brasiilias oli tootmise laienemine orienteeritud suures osas ekspordi kasvule. Seega 75% maailma veiseliha tootmise kasvust aastatel 1999 – 2006 tuli peaaegu võrdsetes osades nendest kahest riigist. Veiseliha tootmine kahanes mainitud ajavahemikus nii USA-s (-0,4%) kui ka EL-is (-1,2%), kusjuures viimasest sai ka esmakordselt veiseliha importija.

Ajast, mil Brasiilia kasvatas oma veiseliha toodangut märksa kiiremini, kui kasvas sisemaine tarbimine, oli võimalik oluliselt suurendada ka ekspordikoguseid, mida soodustas ka veiseliha tarbimise kasv maailmas. Ekspordikasvu toetas ka võimalus haarata tootmise vähenemisest USA-s ja EL-is tulenevalt vabaks jäänud turud.

Kõigi eelduste kohaselt peaks lähema kümne aasta jooksul jätkuma väike tõus nii veiseliha tootmises kui ka tarbimises, mis peaks kasvama 68 miljonilt tonnilt 2008. aastal 79 miljonile tonnile 2017. aastal. Oodatav aastane juurdekasv 1,7% on isegi veidi suurem kui möödunud kümnendil. Veiseliha tarbimise kasvu taga peaks endiselt olema põhiliselt Hiina, kust oodatakse ligi kolmandikku kogu maailma veiseliha tarbimise kasvust, ning vähemal määral ka Brasiilia. Ka kõige suuremat veiseliha tootmise kasvu oodatakse nendest kahest riigist. Prognooside kohaselt peaks USA-s veiseliha tootmise vähenemine peatuma ning kümnendi lõpus asendub see kasvuga. EL-is seevastu veiseliha tootmise kasvu ette näha ei ole.

Järgmise kümne aasta jooksul peaks prognooside kohaselt veiseliha hind tõusma 10-14% võrreldes eelmise kümnendiga.

2007. aastal mõjutasid **EL-i veiselihaturgu** kolm selgelt tajutavat tegurit: kõrged piima ja liha hinnad, vasikaliha tootmise kasumlikkuse vähenemine ning sinikeelsustõve levik. Kõrged veiseliha hinnad 2006. ja 2007. aastal kasvatasid veiste arvukust 1%. Kõrged piima hinnad 2007. aastal meelitasid veisekasvatajaid oma karja säilitama. Põhiliselt puudutas see küll piimalehmi, aga ka vasikaid ja mullikaid kui piimakarja juurdekasvu. Selle tulemusena aeglustus piimakarja vähenemine EL-is. Vaid Rumeenias ja Bulgaarias oli olukord erinev EL-is tervikuna valitsenud suundumusest. Nendes kahes uues liikmesriigis kiirendas kuiv suvi ja kõrged söödahinnad piimasektoris tehtavaid ümberkorraldusi, mille tulemusel vähenes piimakarja 90 tuhat pea võrra.

2007. aastal vähenes 2006. aastaga võrreldes veiste tapmist arv EL-is 1,4%, veiseliha toodang kasvas aga 0,7%. Tootmise kasvu tagas põhiliselt Prantsusmaal, Saksamaal, Suurbritannias ja Iirimaa suurenenud veiste tapakaal, mille taga oli omakorda raskete lihavede osakaalu kasv ning vasikate ja piimalehmade osakaalu vähenemine tapaloomade arvu. Veiseliha tootmise kasvule aitas kaasa ka suurem tapmist arv uutes liikmesriikides (Rumeenias, Bulgaarias).

EL-i veiseliha import vähenes 717 tuhat tonnilt 2006. aastal 640 tuhat tonnile 2007. aastal. Veiseliha eksport EL-ist vähenes kolmandiku võrra ulatudes 140 tuhat tonnini. Seejuures eksport EL-ist Venemaale vähenes poole võrra ning asendus Brasiiliast imporditava veiselihaga.

Veiseliha tarbimine kasvas veidi nendel Euroopa turgudel, kus hind püsis tarbijatele soodne (Prantsusmaa, Saksamaa). Veiseliha kõrge hind kärpis uutes liikmesriikides aga tarbimist ligi 15%.

Kooskõlas tapmist arvu kasvuga peaks veiseliha tootmine EL-is 2008. aastal saavutama hari-punkti. Euroopa Komisjoni (EK) otsusega on Brasiilia veiseliha importi piiratud. Selle tagajärjel vähenes veiseliha import EL-i 2008. aasta viie esimese kuuga 25%, kusjuures värske liha import vähenes koguni 40%, külmutatud veiseliha sissevedu 30% ja töödeldud veiseliha import 10%. Impordi vähenemise tõttu arvatakse veiseliha pakkumist vähenevat sel aastal 220 tuhat tonni ning 2009. aastal 50 tuhat tonni võrra.

Arvestades sellega, et veiseliha impordimaht Brasiiliast jätkuvalt väheneb ning ainult osa brasiillaste kaotatud turuosast kaetakse impordiga Argentiinast ja Uruguaist, peaks kogu import EL-i 2008. aastal vähenema ligi 400 tuhat tonnini. Prognooside järgi peaks veiseliha nappus ning selle kohalik kõrge hind vähendama jätkuvalt ka veiseliha eksporti EL-ist 140 tuhat tonnilt 2007. aastal 100 tuhat tonnini 2008. aastal. Veiseliha kõrgele kerkinud hind ilmselt vähendab

mõnevõrra ka selle lihaliigi tarbimist terves EL-is. On ette aimatav, et veiseliha nappus turul elavdab taas veiseliha tootmist. Siiski ekspertide hinnangul elavneb tootmine valdavalt uutes liikmesriikides ning Prantsusmaal ja Iirimaal.

Tabel 22

Liha toodang, tarbimine ja isevarustatuse tase EL-i liikmesriikides

	2003	2004	2005	2006	2007
Liha tootmine, tuh tonni					
Sealiha	21408	21245	21243	21479	22898
sh EL-15	17875	17976	18102	18165	19018
Veise/vasikaliha	8083	8069	7907	7956	8283
sh EL-15	7440	7452	7278	7277	7325
Lamba- ja kitseliha	1054	1062	1071	1065	1173
sh EL-15	1022	1031	1037	1034	1013
Kokku EL-25/27	44608	44747	44615	44595	47113
Liha tarbimine, tuh tonni					
Sealiha	20133	19670	19742	19980	21296
sh EL-15	16620	16323	16323	16456	16713
Veise/vasikaliha	8110	8093	8068	8015	8392
sh EL-15	7551	7558	7569	7535	7635
Lamba- ja kitseliha	1328	1339	1336	1317	1404
sh EL-15	1295	1296	1305	1289	1294
Kokku EL-25/27	42967	42571	42621	42397	44872
Liha tarbimine inimese kohta aastas, kg					
Sealiha	43,3	42,3	42,7	43,1	43,0
sh EL-15	43,4	42,6	42,0	42,3	42,7
Veise/vasikaliha	17,8	17,7	17,5	17,3	16,9
sh EL-15	19,7	19,6	19,4	19,3	19,5
Lamba- ja kitseliha	2,9	2,9	2,9	2,8	2,8
sh EL-15	3,4	3,4	3,4	3,3	3,3
Kokku EL-25/27	93,3	92,8	92,4	91,5	90,6
Isevarustatuse tase, %					
Sealiha	107	108	108	109	108
Veise/vasikaliha	100	100	99	99	99
Lamba- ja kitseliha	79	79	80	81	84
Kokku EL-25/27	104	105	105	105	105

Allikas: ZMP

Aastatel 1999 – 2006 kasvas püsivalt ka maailma **sealihaturu** maht. Sealiha tarbimine ja tootmine kasvasid 89 miljonilt tonnilt 1999. aastal 105 miljonile tonnile 2006. aastal, seega aastas kasvas maht 2,4%.

Nii nagu veiseliha puhul kasvas ka sealihatarbimine oluliselt Hiinas (+3,7% aastas). Samasuuruselt teise ja kolmanda turu mahud – EL-is ja USA-s – praktiliselt ei suurenenud. Väiksematest sealihatarbimise piirkondadest kasvas märkimisväärselt vaid Brasiilia sealihatarbimine (+5,0%). Sellises viimastel aastatel kujunenud turu olukorras sai sealihatarbimise olulisemaks piirkonnaks maailmas Hiina, kellele langes ka ligi 70% kogu maailma sealihatarbimise kasvust.

Hiinas kasvas ka sealihatootmine ning see suurenes üldjoontes vastavuses sisemaise nõudluse kasvuga. Kui EL-is sealihatootmine oluliselt ei laienenud, siis USA-s täheldati siiski väikest kasvu (+1,0% aastas). See-eest Brasiilia ja Kanada, ehkki küll väiksema osakaaluga riigid, kasvatasid märkimisväärselt oma sealihatoodangut (vastavalt +7,3% ja +3,5%).

Aastatel 2008 – 2017 peaks sealihatarbimine ja tootmine jätkuvalt kasvama keskmiselt 2% aastas. 2008. aastal on oodatav tarbimine ja tootmine ligi 104 miljonit tonni, mis 2017. aastaks peaks suurenema 125 miljoni tonnini. Põhilise sealihatootmise ja tarbimise kasvu allikas on ka järgmisel kümnendil Hiina, kuid kasvu oodatakse ka kõigis teistes sealihatarbivates piirkondades.

Kui 2008. aastal peaks prognooside kohaselt sealihahind olema suhteliselt stabiilne, väiese tõusuga, siis 2009-2011. aastal on oodata valdavalt sööda hinna tõusust tulenevalt suuremat hinnatõusu. Alates 2012. aastast peaks hinnatrend taas rahulikumalt tõusma (USDA andmetel) või isegi mõnevõrra langema (OECD-FAO ja FAPRI), et siis kümnendi viimastel aastatel taas tõusma hakata. Igal juhul peaks sealihahind prognooside järgi 2017. aastal olema 20-30% kõrgem kui 1999-2006. aastate keskmine hind.

EL-is kasvas **sealiha** toodang 2008. aastal pea 5%, jõudes ligi 22,9 miljonile tonnile. Söödahindade tõus ning sealihahindade langus 2007. aasta lõpus langetasid sealihatootmise kasumlikkust. Selline ebasoodne turuolukord joonistus välja just Kesk-Euroopas. Et toetada EL-i sealihasektorit, avas Euroopa Komisjon eraladustamise ning tõstis eksporditoetusi. Kuna prognooside järgi ilmselt sööda hinnad lähiaastail enam 2007. aasta eelsele tasemele ei lange, siis marginaalid sigade nuumamisest oluliselt ei suurene ning sellest tulenevalt jätkuvad ka ümberkorraldused seakasvatustes – sigade arvukus ilmselt väheneb veelgi ning tegevuse lõpetavad ebaefektiivsed farmid. Sellist arengut nähakse eelkõige uutes, vähemal määral ka vanades liikmesriikides. EL-i sealihatoodang peaks vähenema 22,9 miljonilt tonnilt 2007. aastal 22,3 miljonile tonnile 2008. aasta ja 22,1 miljonile tonnile 2009. aastal, mis jääb siiski oluliselt suuremaks kui oli 2000-2006. aastate keskmine. Tootmise vähenemist on eelkõige oodata Hispaanias, Taanis ja Poolas. Vaatamata asjaolule, et EL-i sealihaksport 2008. aasta I poolaastal kasvas pea 50%, siis aastas tervikuna eksport oluliselt ei kasva. 2008. aasta II poolaastast peaks tootmise vähenemisega kaasnema ka sealihaksporti vähenemine. Kodumaise sealihapakumise vähenemine, hinna tõus ning linnuliha üha kasvav populaarsus, just Põhja-Euroopas, peaks kahandama ka sealihatarbimist EL-is.

Eelmise kümne aasta vältel oli kõige dünaamilisem **linnuliha** sektor, kus nii tootmine kui tarbimine kasvasid kõige enam. Linnuliha tarbimine ja tootmine kasvasid maailmas 66 miljonilt tonnilt 1999. aastal 83 miljonile tonnile 2006. aastal, kasvades aastas keskmiselt 3,2%.

Selline kasv saavutati vaatamata korduvalt rakendatud piirkondlikele kaubanduspiirangutele ning tarbijate seas levinud hirmule linnuliha tarbimise ees, mille põhjustasid erinevad haiguspuhangud. Linnuliha tarbimine kasvas hüppeliselt mitte ainult arenevates riikides, vaid oli ainus lihaliik, mille tarbimine kasvas märkimisväärselt ka arenenud riikides. Seetõttu jagunes linnuliha tarbimise kasv ka riikide vahel oluliselt ühtlasemalt, kui veise- ja sealihaga. USA andis globaalsest linnuliha tarbimise kasvust 15%, Hiina 13%, Brasiilia 9%, EL 8%, India 7% ning Mehhiko ja Venemaa 6%.

Linnuliha tootmises saavutas kõige suurema kasvu Brasiilia (+7,1% aastas). Nii USA-s, Hiinas kui ka EL-is, kes on samuti olulised linnuliha tootjad, oli kasv väiksem. Aastatel 1999-2006 andis Brasiilia 20%, USA 15% ja Hiina 13% ülemaailmsest linnuliha toodangu kasvust, mis peegeldab hästi Brasiilia linnuliha sektori kasvavat võimekust oma toodangu ekspordida.

Järgmiseks kümneks aastaks prognoositakse linnuliha turu jahtumist ning kasv peaks alanema 2,0%-ni aastas. Eeldatavasti ületab tootmine ja tarbimine 2008. aastal 88 miljoni tonni piiri ning jõuab 2017. aastal 106 miljoni tonnini. Ilmselt jaguneb linnuliha tarbimise ja tootmise kasv ka tulevikus mitme juhtiva riigi vahel. Siiski võib arvata, et järjest suuremat osa tarbimise kasvust hakkab etendama Hiina. Seejuures Hiina osakaalu suurenemise taga ei ole mitte niivõrd tarbimismahu järsk kasv kui just tarbimise mõningane vähenemine USA-s, EL-is ja Brasiilias. Kuigi prognoositakse ka linnuliha tootmise vähenemist Brasiilias, jääb ta ilmselt ikka juhtivaks linnuliha tootjariigiks maailmas.

2017. aastaks peaks linnuliha hinnad olema analüütikute arvates 28-39% kõrgemad 1999-2006. aasta keskmisest hinnatasemest.

EL-i linnuliha toodang saavutab 2008. aastal uuesti linnugripi eelse taseme. Hoolimata jae-hinna tõusust, mille põhjustas suurenenud kulutused söödale ja energiale, on broileriliha endiselt populaarne ja suhteliselt kättesaadav proteiini allikas. Linnuliha turg on kasu saanud ka veise-, lamba- ja vähemal määral ka sealihaga tarbimise vähenemisest, mille põhjustas hindade tõus. Kuid söödahindade loodetav langus 2009. aastal võib uuesti kasvatada tarbijaskonna huvi veiselihaga vastu, kuid seda linnuliha arvelt. Seepärast peaks linnuliha tootmine kasvama 2009. aastal ühes taktis tarbimisega 1-2%.

Linnuliha väliskaubandusbilanss peaks nii 2008. kui ka 2009. aastal jääma negatiivseks. Kasvav import Brasiiliast ja Taist ületab väheneva EL-i ekspordi. 2008. aastal on EL-i linnuliha peamised eksporditurud Venemaal, Ukrainas ja Saudi-Araabias.

Euroopa linnukasvatust on nõrgestanud tootmiskulude kasv ja tugev konkurents Brasiiliast imporditava linnulihaga. Selles olukorras on oodata jätkuvaid struktuuri muutusi, millega kaasnevad uued ettevõtete ühinemised ja ülevõtmised.

Lihaturu arengute peegeldusi ajakirjanduses

Hiinas on sealihaga tootmine taastumas peale eelmise aasta tõsist haiguspuhangut. Toodangu maht on suurenenud 5% ja järgmiseks aastaks oodatakse selle jätkuvat tõusu 46,8 mln tonnini. Kuigi sealihaga toodang Hiinas on suurenenud, on nõudlus selle järele suurenenud veelgi enam, mistõttu sealihaga import on viimasel aastal ZMP andmetel suurenenud 10 korda võrreldes vara-

semate aastatega. Oma mõju oli sealiha impordile ka Pekingis toimunud suveolümpiamängudel. Samal ajal on Hiina sealiha eksport, sh Hong-Kongi, poole võrra vähenenud. Käesolevaks aastaks prognoositakse sealiha tarbimise kasvu Hiinas 4%-le. Sealiha moodustab 63% Hiina lihatarbimisest.

Koos sealiha tootmise kasvuga plaanivad ka Hiina tapamajad oma võimsusi suurendada. Riigi suurim tapamajakontsern Yurun Food Group plaanib oma võimsusi aastaks 2012 kolmekordistada. Koos ülevõtmiste ja laienemistega soovib ettevõtte tõsta aastase tapavõimsuse 2012. aastaks 50 mln seani, käesoleval aastal on see 18 mln siga.

Pool aastat tagasi keelustas **Venemaa** Taani neljast tapamajast pärit sealiha sisseveo, sest sellest olevat leitud soovimatuid baktereid. Keeld üllatas taanlasi, sest nende tapamajad võtavad aastas 20 tuh proovi ning viimase 10 aasta jooksul on aastas leitud 1-3 positiivset proovi. 70% Taani sealiha ekspordist Venemaale on praeguseks peatatud. Kokku on Venemaa peatanud liha impordi ligikaudu 100-st EL-i tapamajast. Seega jääb suur kogus liha EL-i turule, mis mõjutab ka EL-i lihahindu.

Seoses poliitiliste pingetega kahe riigi vahel, sh erimeelsustega Gruusia konflikti osas, soovib **Venemaa** vähendada USA-st sea- ja linnuliha importi. Plaanitakse impordikvootide vähendamist.

Kui suvel olid sealiha hinnad **USA**-s rekordtasemel, siis alates augustist on sealiha hinnad langenud 18%. Kuna Hiinas, Venemaal ja Jaapanis on suur nõudlus sealiha järele, siis ligi neljandik USA sealihatoodangust eksporditakse. Nõrk dollar ja suur nõudlus on kasvatanud USA sealiha ekspordi käesoleva aasta seitsmel kuul 71% võrreldes mullusega. USA Põllumajandusministeeriumi prognoosi kohaselt peaks sealihatoodang riigis sel aastal suurenema 9% ning see surub hindu alla.

Prognooside kohaselt peaks USA sealiha eksport 2009. aastal suurenema 1,8 mln tonnini. Seega jõuab USA sealiha ekspordikäive ligikaudu 510 mlrd kroonini. 2007. aastal ekspordis USA 1,3 mln tonni sealiha, 2008. aastal see ületatakse.

Samuti arvatakse, et USA veiseliha eksport järgmisel aastal suureneb. Prognooside järgi ekspordib USA veiseliha 2009. aastal 625 tuh tonni, mille väärtus on ligikaudu 30 mlrd krooni. Seda on enam-vähem sama palju kui 2007. aastal.

Kanada seakasvatajad said suvekuudel ligikaudu 315 krooni sea kohta kahjumit. Kanadas on sigade arv viimase aastaga vähenenud 11,7% ning emiste arv 4,6%. Prognooside kohaselt Kanadas sealihatoodang 2009-2011. aastatel väheneb. See tähendab, et lähema 4 aasta jooksul väheneb seal ka sealiha tarbimine.

2009. aastal peaks prognooside järgi linnulihatoodangu **Brasíliias** suurenema 10%, ulatudes 3645 mln tonnini. Oodata on nõudluse suurenemist koduturul. Suur nõudlus linnuliha järele maailmaturul ning aktiivne müük uutel turgudel peaks kasvatama linnuliha ekspordi Brasiiliast. Brasiilia ekspordib linnuliha põhiliselt Jaapanisse, Saudi-Araabiasse, Hong-Kongi ja Venetsueelasse.

Euroopa Komisjoni hinnangul on lähema 10 aasta jooksul **EL-i** seakasvatatajatele oodata häid aegu. Aastani 2011 peaks sigade kokkuostuhinnad tõusma, peale seda stabiliseeruma kõrgel tasemel ning kasv võib vähehaaval veel jätkuda.

Veiseliha toodang peaks prognooside kohaselt Euroopas vähenema aastani 2014. See põhjustab hinnatõusu, mis peaks käesoleval aastal ulatuma 10-15%-ni. Tarbimine väheneb toodangu langusest vähem, mistõttu veiseliha import lähiaastail suureneb. Üheks veiseliha toodangu vähenemise põhjuseks peetakse suurenenud piimakvoote, mistõttu piimakarjasid suurendatakse. Veiseliha turgu mõjutab negatiivselt ka sinikeeltõve levik Euroopas.

Maailma suurim põllumajanduspanga Hollandi Rabobank hinnangul võivad seakasvatatajad 2009. aasta lõpuks uuesti kasumisse jõuda. Arvatakse, et need, kes selle vahepealse perioodi üle elavad, saavad järgmise aasta lõpus kena kasumit. Raskematel aegadel vähendavad inimesed kallima veiseliha tarbimist ning asendavad odavama linnu- ja sealihaga. Panga arvates on sealihala lähitulevikus veelgi konkurentsivõimelisem, sest linnuliha suure nõudluse tõttu tõuseb selle hind kiiremini kui sealihahind. Seetõttu hakkab ka üha enam tarbijaid sealihaga eelistama. Sellist trendi nähakse nii USA-s kui Euroopas.

Samas on Rabobanki analüütikud üllatunud kui kiiresti muudavad USA sealihatootjad viimasel ajal oma tootmist vastavalt turuolukorrale. See näitab, et USA seakasvatatajad on praegu realistlikumad ja otsustuskindlamad kui 10 aastat tagasi.

Vastupidiselt Euroopa seakasvatatajatele, on USA tootjad saanud madalast dollari kursist kõvasti kasu. USA sealihaga eksport on praegu suurem kui kunagi varem.

Viimased Taani Statistikaameti andmed näitavad, et **Taanis** on sigade arv endiselt kahanemas. 2008. aasta 1. oktoobri seisuga oli Taanis sigu 8% vähem kui aasta tagasi. Languse põhjuseks on madalad sigade kokkuostuhinnad ning oluliselt suurenenud sööda- ja energiakulud.

Taani seakasvatatajad prognoosivad, et 2009. aasta tuleb väga raske ning sealihatoodang väheneb 3-4%. 2007. aastal maksti sealihaga kilo eest Taanis kokkuostul keskmiselt 19 Eesti krooni ja 2008. aastal keskmiselt 21.42 Eesti krooni. Mõlemal aastal oli sellega majanduslikult väga raske toime tulla. 2009. aastaks prognoositakse sealihahinnaks 25.20 Eesti krooni kilo kohta ning kuna prognoos alandati veidi üle krooni, siis tuleb ka 2009. aasta Taani seakasvatatajatele keeruline. Arvatakse, et 2008. aasta kehva majandusaasta tulemusi lapitakse veel 10 aastat. 2010. aastaks loodetakse, et sealihaga kokkuostuhind tõuseb 29 Eesti kroonini kilolt.

2009. aastaks prognoositakse Taanis järgmisi sigade kokkuostuhindu:

I kvartal 22.58 Eesti kr/kg

II kvartal 24.68 Eesti kr/kg

III kvartal 25.20 Eesti kr/kg

IV kvartal 24.15 Eesti kr/kg

Kuna Taanist müüakse praegu palju porsaid Saksamaale, kus nõudlus on suur ja hinnad kõrgemad, siis võib see kaasa tuua vajaduse mõne Taani tapamaja sulgemise järele.

Rootsis on suured ühistulised tapamajad (Scan, KLS) hakanud üha enam kliente kaotama väikestele aktsiaseltsidele tapamajadele, sest üha enam loomakasvatatajaid on hakanud oma loomade müügil eelistama väiketapamajasid.

Poola sealihatootmine on kriisis – toodangu maht on langenud viimase 25 aasta madalaimale tasemele (sigade arv 16 mln pead). Madalate sealiha hindade ja kõrgete söödakulude tõttu on paljud tootjad tegevuse lõpetanud. Ekspertide arvates varasemat tootmistaset ei saavutata enne kahte aastat. Poola ettevõtted on importinud suurtes kogustes odavat liha teistest EL riikidest. Käesoleval ajal on Poolas üle 1000 tapamaja. Tapamajade erialaliidu arvates elab praeguse raske turuolukorra üle vaid 100 tapamaja.

Sama trendi on märgata ka **Tšehhis**, kus sealihatootang on langenud ning kodumaist nõudlust kaetakse importlihaga.

Iga kümnes seakasvatustööstus **Saksamaal** on suletud ning paljud teenivad praegu oma ettevõtlusega kahjumit. Alates eelmise aasta novembrist käesoleva aasta maini lõpetas tegevuse 7000 seakasvatajat 80 000-st, sealihatootang vähenes sel perioodil 1,3%. Arvatakse, et seakasvatatajaid jääb veelgi vähemaks, eriti suured probleemid on emisekasvatajatel. Saksamaa on EL-i suurima sealihatootanguga riik.

Suuruselt teises EL-i sealihatootvas riigis **Hispaanias** on 15% seakasvatatajaid oma tegevuse viimase aasta jooksul lõpetanud, 7,5% emistest on tootmisest eemaldatud, mistõttu põrsaste arv väheneb oluliselt.

Uuring näitas, et igas kolmas Euroopa Liidu kalkunikari on nakatunud **salmonelloosi**. Ungaris on salmonelloosi koguni neljas karjas viiest. Eelmisel aastal leiti EL-is salmonelloosi 24%-s kalkunikarjadest, mis näitab, et need probleemid aina süvenevad. Uuringu tulemustest selgus ka see, et tõukarjades olid salmonelloosi nakatunud 14%.

Danish Crowni Briti tütarettevõtte **Tulip** teenib 2008. aastal rekordkasumit, kuid 2009. aasta töötab tulla keeruline. Head tulemused sel aastal on varasemate suurte investeeringute ja rationaliseerimise tulemus. Tulip annab ligikaudu neljandiku Danish Crowni käibest. 80% Tulipis töödeldud liha tuleb emaettevõttest Danish Crown.

Taani-Rootsi ettevõtte **Russia Baltic Pork** investeerib Venemaale 945 mln Eesti krooni ning ehitab Kaliningradi regiooni suure seakasvatustettevõtte. Selle esimene etapp Pravidinsk Pig Production on juba avatud. Esialgu on eesmärgiks seatud 2400 emise ja 55000 nuumseani (à 115 kg) jõudmine, teises etapis soovitakse tootmismahтусid kahekordistada. Tulevikueesmärgiks on saada juhtivaks seakasvatustettevõtteks mitte ainult Kaliningradi regioonis, vaid kogu Venemaal. Eelkõige nähakse turgu Moskvast. Taanist viidi Venemaale juba ka esimesed tõuloomad, kuid esimesed nuumsead saavad tapaküpseks alles järgmiseks suveks.

HK Scan 2008. aasta kolmanda kvartali tulemused ei olnud nii head kui aasta tagasi, kasum oli 84 mln Eesti krooni, aasta tagasi aga 210 mln krooni. II kvartalis saadi aga koguni kahjumit ligi 36 mln Eesti krooni ulatuses (2007.a II kvartalis kasum 164 mln kr). Eriti ei olda rahul Soomes teenitud kasumiga. Kehvade majandustulemuste põhjusteks peetakse seda, et rahvusvahelise konkurentsi tõttu ei saa toodete hindu tõsta. Prognoosid näitavad, et käesoleva aasta majandustulemused tulevad oluliselt kehvemad kui eelmisel aastal.

HK Scan sulgeb oma tapamaja Uppsalas ning jagab võimsused ümber oma Linköpingis ja Skaras asuvatele tapamajadele. Sellega soovitakse oma ettevõtet efektiivsemaks muuta ning korraldada tööd tulevikunõudmisele vastavalt. Uppsalas kaotab seetõttu töö 35 inimest.

Rootsis on Scan üks lemmikkaubamärkidest ning seda seostatakse Rootsi päritolu, turvalisuse ja kvaliteediga. Ettevõtte tegeleb tõsiselt nii loomade heaolu, keskkonna kui ka kvaliteedikontrolliga.

Soome **Atria** käesoleva aasta alguse majandustulemused pole samuti kiita – käive küll suurenes, kuid kasum vähenes. Selle põhjuseks peetakse kõrgeid toorainehindu, seda eelkõige Soomes, kus sealihahinnad ei ole EL-i teiste riikide hinnatasemetega tasakaalus. Rootsis läks Atrial paremini kui Soomes ning seal teeniti kasumit. Atria I poolaasta kasum oli 120 mln Eesti krooni, kuid aasta tagasi oli see ligikaudu 714 mln krooni. Vaatamata kesistele majandustulemustele ostis Atria Venemaal sealse lihatööstusettevõtte OOO Campomos. Sellega loodetakse end kinnitada Moskva toiduturul.

Hiinlased ostsid väikese osa USA suurimast tapamajakontsernist **Smithfield**. Hiina riiklikus omanduses aktsiaselts Cofco ostis 5% Smithfieldi aktsiatest ligikaudu 1,2 mlrd krooni eest. See näitab, et Hiina panustab tugevalt oma toidusektori, eriti seakasvatuse arengusse. Samas on Smithfield otsinud kaua Hiinast kapitali, et saada sel turul paremaid eksporditingimusi, mis nüüd ka õnnestus.

Kokkuvõte

2008. aasta 30. juuni seisuga oli veiste **arvukus** Eestis kahanenud, sigade arv oli jäänud mul-lusele tasemele. Lindude arvukus on pärast taude, mis mitmel aastal laastasid linnukasvatust, taas suurenemas. Hoogsalt on kasvanud just lihalindude arvukus (+27,5%), munalindude kari pole pärast Newcastle'i tõve hääbumist veel taastunud ning oli 38% väiksem kui mullu. 2008. aasta I poolaastal suurenes **tapaloomade eluskaal** 7,3% ja seda just sigade ja lindude tapa-massi suurenemise arvel. Veiste tapamass veidi vähenes. Pörsaste juurdesünni kasv peaks tagama lähiajal sealihatoodangu kasvu. Vasikate juurdesünd mullusega võrreldes vähenes, mistõttu ka veiseliha tootmise kasvu ette näha ei ole.

Eesti lihatööstustes kasvas **kodumaise päritoluga tooraine kasutamine**. 2008. aasta kuue esimese kuuga suurenes lihatööstustes kodumaise tooraine kasutus mullu sama perioodiga võrreldes 14,0%, mille tagas just sealiha kokkuostu kasv. Kui kodumaist sealiha kasutasid lihatööstusettevõtted mullusest 23,4% enam, siis veiseliha 12,2% vähem. Kokkuostetud sea-liha kogused suurenesid eriti selle aasta I kvartalis. II kvartaliks taastus sigade eksport Vene-maale mulluste aprillisündmuste eelses mahus.

Lihatööstuse majandustulemused olid I poolaastal varasematest aastatest halvemad. Selle põh-justas 2008. aasta I poolaastal oluliselt kallinenud kasutatav tooraine. 2008. aasta I poolaastal tõusis sealiha kokkuostuhind eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 8,4% ning veiseliha keskmine kokkuostuhind 7,4%.

Lihatööstuse ettevõtete ees, nagu kogu ettevõtluse ees, on majanduslangusega kaasnevad tõsi-sed probleemid. Oluliseks on tõusnud kokkuhoid ja kulude vähendamine. Kui varasematel aastatel mõjutasid lihatööstust kõige enam arengud tööturul ning tööjõukulude kasv, siis sel aastal on lisandunud ka tooraine hinnakasv. Müüki piiravaks teguriks võib kujuneda ka ela-nike ostujõu kasvu pidurdumine, mis võib mõjutada liha tarbimist.

2008. aasta I poolaastal kasvas liha ja lihasaaduste **import** Eestisse rahas väljendatuna 12%, **eksport** kasvas samal ajavahemikul 57%. Liha ja lihatoodete väliskaubanduse puudujääk vähenes ekspordi oluliselt kiirema kasvu tõttu impordi ees 77,1 miljoni krooni võrra 298,2 mln kroonini. Eesti lihatoodete eksport on lähinaabrite Läti ja Leedu kõrval laienenud ka Põhja-maadesse. Mullusega võrreldes vähenes Balti riikide osatähtsus 5%-punkti, suurenes Soome, Saksamaale ja Taani veetava osakaal üldises liha ja lihatoodete ekspordis. Sellele vaatamata oli liha ja lihatoodete kaubandusbilanss EL-i liikmesriikidega selle aasta I poolaastal negatiiv-ne, kuid defitsiit vähenes eelmise aastaga võrreldes 75,8 mln krooni võrra.

Eksport kolmandatesse riikidesse kahanes 2008. aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioo-diga võrreldes rahalises väärtuses 7,6%. Eksporti kolmandatesse riikidesse halvasid poliitilised lahkkelid Venemaaga, kus meie toodang osaliselt turgu kaotas. Kuigi leitud on uusi turge Aasias ja Aafrikas, siis esialgu ei ole eksport uutesse piirkondadesse korvanud kaotusi lähe-mate naabrite juures.

2007. aastal oli EL-i sealihaturul **hinnad** suhteliselt stabiilsed, kuid püsisid tootjatele eba-soodsalt madalalad. Euroopa Komisjoni ettepanekul eelmise aasta viimases kvartalis alanud sealiha eraladustamine, eksporditoetuste tõstmine ning täiendavate toodete lisamine toetust

võimaldavate toodete nimekirja avaldasid soodsat mõju kogu sektori arengule ning alates märtsist võis täheldada kokkuostuhinna tõusu. Nii tõusis sigade kokkuostuhind Eestiski selle aasta I poolaastal kuust-kuusse ning poolaasta lõpuks oli hind tõusnud 9,1%. Eesti sealihaga kokkuostuhinda aitasid I poolaastal veidi tõsta nii ekspordihindade 3%-line kui ka impordihindade 7%-line tõus. Samas elussigade ekspordi vähenemine aga ohjeldas sigade kokkuostuhinna veelgi suuremat tõusu.

Veiseliha tarbimise kasv, selle aasta alguses uuesti kehtima hakanud impordipiirangud Brasiilia veiselihale ning veiseliha tootmise vähenemine EL-is tõstsid taas 2008. aasta I poolaastal mullu langema hakanud veiste kokkuostuhinda. Ka Eesti veiselihaturul iseloomustab käesolevat aastat mullusega võrreldes mõnevõrra rahulikum, kuid järjekindlalt ülespoole liikuv hind ning veiseliha tootmise vähenemine. Vaatamata lihaste kasvatuse laienemisele, püsib veiste kokkuostuhind Eestis ikka 20-30% madalam EL-i keskmisest. Veiseliha kvaliteedi paranemine ja pakkumise vähenemine on tõstnud veiseliha jaehinda aastaga 28%.

2008. aasta I poolaasta arvestuslik Eesti **siseturu maht** oli liha osas 46,2 tuhat tonni, mis on mullusega võrreldes 1,9 tuhande tonni võrra vähem. Siseturu maht vähenes eelkõige elanikkonna vähenemise tõttu, liha tarbimine inimese kohta jäi valdavalt eelmise aasta tasemele. Kodumaine tootmine kattis aga 77% kogu siseturu vajadusest. Aastaga on siseturu isevarustatuse võime küll suurenenud 9%-punkti võrra, kuid kodumaise liha osakaal siseturul on ekspordikasvu tõttu 1%-punkti võrra vähenenud.

Olukorras, kus Eesti elanikkond jätkuvalt väheneb, on siseturg otseses sõltuvuses elanikkonna ostujõust, mille kasvule alanud majanduslanguse taustal lootust ei ole. Tarbimise vähenemine ei jäta mõju avaldamata ka lihaturule.